

## **Pjesa e dytë**

### **Mësimdhënia e demokracisë**

#### **dhe e të drejtave të njeriut**

##### **Njësia 1**

#### **Kushtet e mësimdhënies dhe të mësuarit**

##### **Njësia 2**

#### **Vendosja e objektivave dhe përzgjedhja e materialeve mësimore .**

##### **Njësia 3**

#### **Të kuptojmë politikat**

##### **Njësia 4**

#### **Drejtimi i procesit të të mësuarit dhe përzgjedhja e formave të mësimdhënies**

##### **Njësia 5**

#### **Vlerësimi i nxënësve, mësuesve dhe shkollave**

## Njësia 1

### Kushtet e mësimdhënies dhe të mësuarit

#### 1. Hyrje

Gjatë planifikimit të mësimit, mësuesi duhet të ketë të qartë paraprakisht karakteristikat e të mësuarit dhe të mjedisit në të cilin ai zhvillohet, në klasë ose ndërmjet nxënësve si individë. Për mësuesin është e rëndësishme që nxënësit të kuptohen me të gjitha ndryshimet që i karakterizojnë: larmia e aftësive dhe e shkathtësive, pikat e forta dhe të dobëta, besimet, qëndrimet dhe interesat.

Nga njëra anë, mësuesi duhet të qartësojë kushtet e të mësuarit në klasë nga pikëpamja e objektivave të mësimdhënies që ai ka në mendje. Nga ana tjetër, gjatë përzgjedhjes së objektivave dhe temave, mësuesi duhet të bazohet në njohuritë e tij në lidhje me karakteristikat e nxënësve të veçantë dhe ato të klasës në tërësi.

Duke identifikuar kushtet e të mësuarit, mësuesi ka përmbushur pjesën e parë të qartësimeve paraprake. Në planifikimin e tij të mëtejshëm, mësuesi duhet të marrë parasysh kushtet e përgjithshme në të cilat do të zhvillohet procesi i mësimdhënies. Së fundi, ai nuk duhet të harrojë aftësitë e tij të mësimdhënies; kjo shërben për të siguruar përdorimin e tyre të efektshëm dhe zhvillimin e mëtejshëm në mënyrë graduale, pa krijuar mbingarkesa në punën e tij të përditshme.

Në fillim të kësaj njësie, do të gjeni pyetjet kryesore, të shoqëruara nga fletët e punës, që ju mund t'i përdorni sa herë të keni nevojë.

#### 2. Detyrat dhe pyetjet kryesore për kushtet e mësimdhënies dhe të nxënësve.

##### 2.1 Detyra

Në fillim të kësaj njësie ndodhen pyetjet kryesore. Pyetjet në vijim shërbejnë për vetëkontroll dhe ofrojnë një pamje më të detajuar të aspekteve të ndryshme të kushteve të të mësuarit.

##### 2.2 Pyetjet kryesore

- Cilat janë njohuritë dhe aftësitë paraprake të nxënësve?
- Cilat janë njohuritë dhe aftësitë e mia paraprake?
- Cilat janë kushtet e jashtme për të cilat unë duhet të kem dijeni?
- Cilat janë njohuritë e mia për nxënësit si individë?
- Cilat janë elementet e njohurive dhe të informacionit që duhet të zotërojnë nxënësit, që shërbejnë për t'i aftësuar ata për detyrat e ardhshme?
- Cilat janë informacionet, aftësitë dhe përvojat paraprake, në lidhje me lëndën e re mësimore, që zotërojnë nxënësit? Çfarë është e re për ta, çfarë është përsëritje, çfarë është thelbësore dhe çfarë është plotësuese?
- Cilat janë teknikat e punës dhe të mësuarit që unë pres të zotërohen nga nxënësit dhe cilat janë përvojat e tyre në fushën e metodave të ndryshme të mësimdhënies dhe të ndërveprimit social?
- Cilat janë qëndrimet, zakonet, paragjykimet ose bindjet pozitive ose negative që unë mund ose shpresoj t'i ndesh në punën me nxënësit?
- Si t'i kapërcej vështirësitë e të mësuarit, pengesat e të mësuarit dhe rezistencën ndaj të mësuarit?

- A i kam marrë parasysh si duhet vullnetin e nxënësve për të mësuar, gjendjen e tyre emocionale, gatishmërinë, nevojat e të nxënësve, shpresat e tyre, interesat e tyre, kohën e lirë dhe kushtet e jetesës?

## **Kushtet e mësimdhënies dhe të të mësuarit**

### **Fletë pune 1: Si të marr parasysh aftësitë dhe njohuritë e nxënësve?**

- Çfarë di unë për klasën?
- Cilat janë karakteristikat e klasës që duhet të marr parasysh dhe për të cilat duhet të veproj?
- Si dëshiroj ose duhet të drejtoj klasën (komunikimi, sjellja shoqërore, marrëdhëniet problematike etj.)?
- Cila është klima e klasës (zhvillimet në grup, lidhjet miqësore, të huajt etj.)?
- Cilat janë marrëveshjet që duhet të bëhen në klasë (gjuha, detyrat, vendosja, rregullat e bashkëveprimit shoqëror, rastet e veçanta, ceremonitë dhe festat etj.)?
- Cili është numri i nxënësve në klasë dhe cila është struktura e saj (gjinia, larmia kulturore etj.)?

## **Kushtet e mësimdhënies dhe të të mësuarit**

### **Fletë pune 2: Si të shfrytëzohet njohuritë dhe aftësitë e mia të mësimdhënies**

- Çfarë përvoja, njohuri dhe aftësi të përgjithshme zotëroj unë si mësues?
- Në çfarë shkalle njohuritë e mia kanë nevojë të plotësohen, krahasuar me nevojat e përmbajtjes dhe lëndës, objektivave, metodave e përshtatshme të mësimdhënies dhe proceset e të mësuarit?
- Në cilat fusha unë dëshiroj të mësoj e të plotësoj veten ( në fushën e njohurive, e metodave të mësimdhënies, të aftësive profesionale, të cilësive personale etj.)?
- Cilin prej koncepteve të natyrës njerëzore unë kam zgjedhur si udhëzuesin tim të përgjithshëm?
- Cili është kuadri teorik ose një variant i thjeshtuar i një teorie që udhëheq punën time si mësues?
- Si mund ta përshkruaj dhe përkufizoj marrëdhënien time me nxënësit?
- Cilat janë kufijtë e mi në lidhje me orët e punës, stresin etj. Si i shfrytëzohet unë aftësitë e mia personale për punë?
- Si të pakësoj ngarkesën time të punës me anë të një planifikimi më të mirë të saj dhe të veprimtarive të tjera?
- Si të përdor me efektshmëri kohën dhe si të merrem me burimet e stresit tim?

**Kushtet e mësimdhënies dhe të të mësuarit**

**Fletë pune 3: Marrja parasysh e kushteve të përgjithshme të mësimdhënies dhe të mësuarit**

- Si e vlerësoj unë kohën ditore, vjetore dhe kohën e harxhuar?
- Si është projektuar shkolla?
- Si është pajisur shkolla: sasia dhe larmia e klasave, media në dispozicion, materialet etj.?
- Cila është kuadri i kulturës së shkollës (projekte të përbashkëta për grupe nxënësish të moshave të ndryshme, punë në grup dhe detyrimet në grup, bashkëpunimi me prindërit, autoritetet ose ekspertët për fëmijët me nevoja të veçanta etj.)?

## **Kushtet e mësimdhënies dhe të të mësuarit**

### **Fletë pune 4: Cilat janë qëndrimet e mia ndaj nxënësve?**

- Empatia, përkushtimi (ndjeshmëria ndaj ndjenjave, mendimeve, pikëpamjeve, nevojave), pranimi, zemërgjerësia (vlerësimi personal nuk varet nga kushtet), sinqeriteti, qëndrueshmëria, besueshmëria.
- Lidhshipi në frymën e vlerësimit dhe respektit (përkushtimi emocional, arsyetim i bazuar në fakte, kontroll bindës, i mbështetur në njohuri, mbështetje e integritit social dhe demokracia)

#### **Marrëdhëniet dhe komunikimi në klasë**

- Të kuptuarit e ndërsjellë
- Marrëdhënie të ndërsjella
- Bashkë edukim jo diskriminues nga pikëpamja seksuale
- I hapur për të takuar njerëz të tjerë
- Miqësia
  - Komunikimi verbal dhe jo verbal
  - Pranimi i këndvështrimeve dhe pikëpamjeve të tjerëve
  - Perceptimi ndaj vetes dhe perceptimi nga të tjerët

#### **Klima e parandalimit të konflikteve**

- Komunitet i paanshëm dhe i kujdesshëm, komunitet nxënësish, përgjegjësi të përbashkëta (mësues dhe nxënës, meshkuj dhe femra).
- Bashkëpunim, jo konkurrim
  - Të mësuarit shoqëror
  - Rregulla dhe marrëveshje
  - Meta komunikim dhe meta ndërveprim
  - Kufizim dhe përforcim

#### **Masa edukative**

- Biseda për zgjidhje konflikti
- “Tryezë e rrumbullakët”
- Lojëra
- Bashkëveprimet si udhëheqje për ndryshimin e sjelljes personale
- Vlerësim mbështetës
- Përgjegjësi individuale
- Ndëshkim
- Trajtimi i ngacmimeve dhe i dhunës në klasë dhe shkollë.

## **Kushtet e mësimdhënies dhe të të mësuarit**

### **Fletë pune 5: Të rishikojmë disiplinën dhe rregullin nga një pikapamje demokratike**

- Rregulli është i domosdoshëm në të gjitha rrethanat. Një grup pa rregull dhe pa rregulla bazë nuk mund të jetë demokratik.
- Kufizimet janë të nevojshme. Rregulla mund të jenë të gabuara ose jo të përshtatshme, por për sa kohë nuk janë zëvendësuar, ato duhen zbatuar. Megjithatë, duhet të ekzistojë mundësia që ato të ndryshohen.
- Që në fillim, fëmijët duhet të marrin pjesë në vendosjen e rregullave dhe në detyrimin për t'i zbatuar ato. Vetëm në këtë mënyrë, do të jetë e mundur të identifikojnë veten me to.
- Një komunitet klase nuk mund të funksionojë pa besimin dhe respektin e ndërsjellë. Në disa raste, mund të jetë e vështirë të krijohet një klimë e tillë.
- Shpirti i ekipit duhet të zëvendësojë atë të konkurrencës.
- Klima miqësore është jetësore për klasën.
- Shprehjet sociale të mësuesit janë ndihmesë e rëndësishme për klimën e klasës (lidhshipi demokratik, zhvillimi i ndjenjës së përkatësisë në grup, ndërtimi i marrëdhënieve etj.)
- Komunikimi në grup është realitet i përhershëm i një klase të drejtuar në mënyrë demokratike.
- Nxënësit, si djemtë dhe vajzat, duhet të nxiten të eksplorojnë diçka të re dhe të mësojnë nga gabimet.
- Në klasë e në shkollë, brenda disa kufijve, duhet të ekzistojë mundësia për të ushtruar liritë. Vetëm në këtë mënyrë, do të mund të zhvillohet edhe përgjegjësia individuale.
- Disiplina dhe rregulli do të pranohen dhe do të zbatohen me vullnetin më të mirë, nëse ato do të ndihmojnë individin të shprehet lirisht dhe nëse ato mbështetin grupin në zhvillimin e marrëdhënieve dhe të kushteve të kënaqshme të punës.



## Kushtet e mësimdhënies dhe të të mësuarit

### Fletë pune 6: Rishikimi i rolit të mësuesit nga pikëpamja demokratike

Mësuesit duhet të drejtojnë dhe të shoqërojnë klasën. Kjo është detyra e tyre. Ata duhet të marrin vendime dhe të kontrollojnë gjithçka. Ajo çfarë mësuesit nuk duhet të bëjnë, është të kontrollojnë edhe procesin e të menduarit dhe të zhvillimit personal të nxënësve të tyre. Në mënyrë të veçantë, në EQD/EDNJ, mësuesi bëhet model për nxënësit e tij. Si i trajton ai konfliktet? Cilat janë idetë që ai nxit dhe mbështet? Lista e mëposhtme ndihmon secilin për të përcaktuar pozicionin e vet në lidhje me pyetjet e mësipërme. Megjithatë, nuk duhet harruar që ky pozicionim varet edhe nga faktorë të tillë si: situata e të mësuarit, gjendja personale, prania e rrezikut, krijimi i grupeve të nxënësve etj., të cilët mund të justifikojnë të qenit e mësuesit më shumë autokratik ose më shumë demokrat. Në përgjithësi, duhet mbajtur parasysh fakti që: ideja ime si mësues për një person do të ndikojë në punën time të përditshme me nxënësit.

Situata e të nxënët						
Më shumë autokratik	Unë					Më shumë demokratik
Sundues						Lider
Zë i mprehtë						Zë miqësor
Rregull						Ftesë, kërkesë
Pushtet						Ndikim
Presion						Sugjerim
Kërkesë për zbatim						Fitore për bashkëpunim
Imponim detyrash						Dhënie idesh
Sundon kritikizmi						Nxitje e shpeshtë
Ndëshkim i shpeshtë						Mbështetje e shpeshtë
Dëgjo mua						Le të bisedojmë
Unë vendos, t'i bindu						Unë propozoj dhe të ndihmoj ty të...
Vetëm përgjegjësi e grupit						Përgjegjësi e përbashkët me dhe në grup

## Kushtet e mësimdhënies dhe të të mësuarit

### Fletë pune 7: Si të zhvilloj klimën demokratike në klasë?

Organizimi i klasës në mënyrë më demokratike lidhet me një qëllim të madh  
Tabela e mëposhtme tregon hapat që mund të ndërmerren për këtë qëllim:

1. Cili është pozicioni im në çdo aspekt?
2. Cilin prej aspekteve do të zgjedh për nesër, për pasnesër, për javën tjetër, për vitin tjetër?
3. Si duhet të veproj, si mësues, për të bërë të mundur që shkolla ime të përfitojë nga progresi në të mësuar?

Objektiva afatshkurtër	Objektiva afatmesëm	Objektiva afatgjatë
Mësuesi pakëson përdorimin e shprehjeve të skajshme autoritariste	Mësuesi zhvillon përdorimin e zakonshëm të shprehjeve të ndryshueshme	Mirëkuptim i ndërsjellë ndërmjet nxënësve dhe mësuesit
Mësuesi shpjegon përzgjedhjen e lëndës dhe të materialeve mësimore	Mësuesi ofron tema dhe material alternative	Planifikim në bashkëpunim i mësimit nga nxënësit dhe mësuesi
Mësuesi u shpjegon nxënësve objektivat e të mësuarit	Mësuesi paraqet objektiva alternativë të mësuarit	Përzgjedhje në bashkëpunim i objektivave të të mësuarit nga nxënësit dhe mësuesi
Mësuesi shpjegon arsyen e përzgjedhjes së metodave të mësimdhënies	Mësuesi paraqet metoda alternative të mësimdhënies	Vendimmarrje e përbashkët për metodat e mësimdhënies nga nxënësit dhe mësuesi
Mësuesi shpjegon arsyen e vendosjes së notave për arritjet e nxënësve	Mësuesi shpjegon problemet e vendosjes së notave	Vetëvlerësim nga nxënësit
Njohje me mënyrat demokratike të zgjidhjes së konflikteve	Mësuesi pushon së përdoruri në mënyrë autoritariste pushtetin për të zgjidhur konfliktet	Zgjidhje konflikti me anë të bashkëpunimit dhe komunikimit
Mësuesi shpjegon parimet e organizimit të punës në klasë	Sugjerimet e nxënësve për organizimin e punës në klasë merren parasysh	Nxënësit marrin pjesë në vendimet për organizimin e punës në klasë

## **Kushtet e mësimdhënies dhe të të mësuarit**

### **Fletë pune 8: Si të zhvillojmë shkollën si një komunitet demokratik**

EQD/EDNJ dhe rruga për krijimin e një klime demokratike nuk duhet të realizohet vetëm në klasë. Ajo duhet të jetë objektiv i të gjithë shkollës. Në këtë drejtim, roli qendror i takon drejtorit të saj. Në materialet e KE për EQD/EDNJ, instrumenti “Qeverisja demokratike e shkollës” sugjeron katër fusha kryesore për të punuar dhe për të ndërmarrë hapat për kthimin e shkollës si një komunitet demokratik (shih Njësia 5 në këtë vëllim, fletët e punës 15-17).

Këto fusha janë:

1. Qeverisja, lidhshipi, menaxhimi i llogaridhënies publike
2. Arsimi me në qendër vlerat
3. Bashkëpunimi, komunikimi dhe përfshirja: konkurrenca dhe vetëvendosja
4. Disiplina e nxënësve

#### **Qeverisja, lidhshipi, menaxhimi i llogaridhënies publike**

Vendimmarrës të ndryshëm si ligjvënës, borde të shkollave lokale, organizata sindikale, nxënës, prindër si dhe komunitete lokale shtrojnë kërkesa për lidhshipin e shkollës. Si përmbushen këto nga drejtuesi i shkollës? Ç’lloj menaxhimi zbatohet në shkollën e tij? A ngrihet lidhshipi mbi konsensus dhe besim, apo karakterizohet nga mosbesimi dhe rivaliteti? Si shpërndahen përgjegjësitë në shkollë? Si trajtohet diversiteti nga drejtuesi i shkollës? Si jep llogari shkolla përpara vendimmarrësve dhe të interesuarve të tjerë?

#### **Arsimi me në qendër vlerat**

Si shprehen vlera të tilla si demokracia, të drejtat e njeriut dhe respekti për diversitetin në kontestin formal dhe informal të shkollës? Si nxiten dhe zhvillohen vlerat dhe aftësitë shoqërore, si kusht i domosdoshëm për bashkekzistencën paqësore në një shoqëri moderne globale? Në ç’mënyrë mendon shkolla për këto vlera?

#### **Bashkëpunimi, komunikimi dhe përfshirja: konkurrenca dhe vetëvendosja**

Shkolla nuk është e shkëputur nga pjesa tjetër e shoqërisë ose nga bota reale. Si komunikon shkolla brenda dhe me mjedisin e jashtëm? Si bashkëpunon shkolla brenda saj dhe me botën e jashtme? A ngjan shkolla me një kompani të izoluar, apo ajo ngjan me një derë që të lidh me pjesën tjetër të shoqërisë me anë të rrugëve dhe mënyrave të komunikimit dhe të përfshirjes. Sa e vendosur është shkolla për të zbatuar në praktikë objektivat e saj, gjatë komunikimit dhe hapjes me pjesën tjetër të shoqërisë?

#### **Disiplina e nxënësve**

Në shkollë punojnë shumë njerëz. Cilat janë forcat që duhet të përdoren në mënyrë që disiplina dhe rregulli të ruhen edhe në një shkollë të qeverisur në mënyrë demokratike? Çfarë i bën nxënësit të ndjekin rregullat e vendosura në shkollë dhe përse ndodh që, disa herë ata i kundërshtojnë ato? A nënkupton shkolla demokratike kaosin dhe mungesën e rregullave?

## Njësia 2

### Vendosja e objektivave dhe përzgjedhja e materialeve

#### 1. Hyrje

Mësuesit, në mënyrë të përsëritur, përballen me problemin e justifikimit: cilat janë arsyet e zgjedhjeve të mia për objektivat dhe temat e mundshme? Identifikimi i një objektivi mësimor dhe përzgjedhja e temave nënkupton marrjen e një vendimi themelor në lidhje me mësimin. Objektivat nuk duhen thjesht të kopjohen ose të përshtaten, e as nuk duhet thjesht të imponohen në mënyrë dogmatike. Përkundrazi, ato duhen të merren pas një shqyrtimi serioz, dhe përzgjedhja duhet të bazohet në arsyetim dhe me justifikim të shëndoshë. Pas kësaj ju mund të bëni - ndoshta së bashku me nxënësit - një përzgjedhje të qëllimshme të temave dhe objektivave të mësimdhënies, të pasqyroni në vendimin tuaj një gamë të gjerë kontekstesh mësimore dhe identifikoni, në zgjedhjen tuaj, vlerën e tyre arsimore. Kjo detyrë është e një rëndësie të veçantë, sepse numri i temave të mundshme mësimore është i pafund, ndërsa koha në dispozicion për planifikimin dhe mësimdhënien është e kufizuar.

Pikat kryesore të mëposhtme kanë për qëllim t'ju udhëzojnë dhe t'ju ndihmojnë në këtë detyrë të ndërlikuar të përzgjedhjes dhe përgatitjes së temave për mësimdhënie.

#### 2. Detyrat dhe çështjet kryesore për vendosjen e objektivave dhe përzgjedhjen e materialeve

##### 2.1 Detyra

Mësuesit e përgjegjshëm në punën e tyre përballen në mënyrë të përsëritur me problemin e justifikimit: cilat janë arsyet për përzgjedhjen e objektivave dhe temave të mundshme?

Të përcaktosh një objektivi të mësimdhënies do të thotë të ndërmarrësh një nga vendimet më themelore që lidhen me të. Objektivat nuk duhen thjesht të kopjohen ose përshtaten, e as nuk duhet thjesht të imponohen në mënyrë dogmatike. Përkundrazi, ato duhet të shqyrtohen seriozisht dhe përzgjedhja e tyre duhet të bazohet në arsyetim dhe justifikim të shëndoshë. Për një mësues është e rëndësishme të lidhë objektivat mësimore me kushtet e të mësuarit të nxënësve dhe t'i përshtatë ato në përputhje me rrethanat (shih Njësia 1, Kushtet e Mësimdhënies dhe të Mësuarit).

Sapo objektivat janë bërë më konkrete, në to duhet të përfshihen aspekte të përmbajtjes. Ju nuk do të mund të përcaktoni objektivat tuaja të mësimdhënies deri sa të keni vendosur edhe nivelin e dëshiruar të arritjeve që lidhen me përmbajtjen, domethënë, temat që do të përfshihen.

Në procesin e planifikimit, puna në aspektet e përmbajtjes së mësimdhënies është i vështirë dhe kërkon kohë. Në shikim të parë, mund të duket se nevojiten vetëm pak përpjekje, meqenëse kurrikula përcakton udhëzime të qarta dhe disa media mësimore ofrojnë sugjerime të detajuara. Megjithatë, detyra kryesore është në dorë të mësuesit: ju duhet të jeni të mirinformuar në të gjithë fushën e dijes ku dëshironi të jepni mësim, ju duhet ta strukturoni, të merrni një kuptim të plotë të saj, ta analizoni tërësisht, ta vlerësoni në mënyrë kritike, të bëni zgjedhje të qëllimshme të temave dhe objektivave të mësimdhënies, të reflektoni vendimin tuaj në një gamë kontekstesh më të gjera, të identifikoni, në temat e përzgjedhura vlerën e tyre arsimore etj. Kjo detyrë është e një rëndësie thelbësore, sepse numri i temave të mundshme të mësimdhënies është i pafund, ndërsa koha në dispozicion për planifikimin dhe mësimdhënien është e kufizuar.

Çështjet e mëposhtme kryesore dhe ato që vijojnë e shërbejnë për vetëkontroll synojnë t'ju udhëheqin dhe t'ju ndihmojnë në këtë detyrë të ndërlikuar të zgjedhjes dhe përgatitjes së temave për mësimdhënie. Ne ju sugjerojmë të bashkëpunoni me mësuesit e tjerë dhe ndoshta edhe me nxënësit.

##### 2.2 Çështjet kryesore

Për vendosjen e objektivave:

- Çfarë objektivash dëshiroj të arrij?

- Çfarë kompetencash do të jenë më të rëndësishme për t'u fituar në fund të njesisë?
- Çfarë arsyes mund të jap për përzgjedhjen e objektivave?
- Cilat janë prioritetet që u mbajtën parasysh për vendosjen e objektivave (objektivat parësore dhe ato jo parësore)?
- Cilat nga objektivat janë të rëndësishme tani - për klasën në tërësi dhe për nxënësit si individë, mashkull dhe /apo femër?
- A jam unë i sigurt se objektivat e përzgjedhur prej meje do t'u shërbejnë interesave dhe nevojave kryesore të nxënësve të mi?
- A i përgjigjen mësimet e mia me të vërtetë interesave dhe shqetësimeve të nxënësve?
- A është e mundur që nxënësit të marrin pjesë në përkufizimin ose përzgjedhjen e objektivave të të mësuarit?
- Sa kohë (orë dhe javë) i është caktuar arritjes së objektivave?
- Cilat objektivat duhet të arrihen nga të gjithë nxënësit brenda kohës së mësimit në dispozicion (standardi i përgjithshëm i arritjeve)?
- A duhet të përcaktohen nivele të veçanta arritjesh për nxënës të veçantë (arsimi sipas aftësisë individuale)?
- A i kam mundësuar unë nxënësve që të përparojnë nga njohuritë në veprime, domethënë, a mundën ata të zbatojnë me vetëbesim njohuritë që kanë fituar?
- Ku përqendrohem unë në mësimdhënien time – në kompetencën njohëse, personale ose sociale?
- A kam unë një ide të qartë për objektivat afatshkurtra dhe afatgjata, të cilat janë të një rëndësie parësore për klasën time, për grupet e të mësuarit, për nxënësit e veçantë si meshkuj dhe femra?
- A i kam deklaruar unë qartësisht dhe në mënyrë eksplicite objektivat?

Për përzgjedhjen e temave dhe materialeve:

- Cilat tema kam përzgjedhur?
- Cilat janë arsyet për zgjedhjen time?
- Cila është struktura e temës sime?
- A përputhet zgjedhja e temës sime me planin mësimor?
- Cilat aspekte të temës sime janë interesante për nxënësit e mi?

Si është lidhur i mësuarit në shkollë me të mësuarit jashtë shkolle?

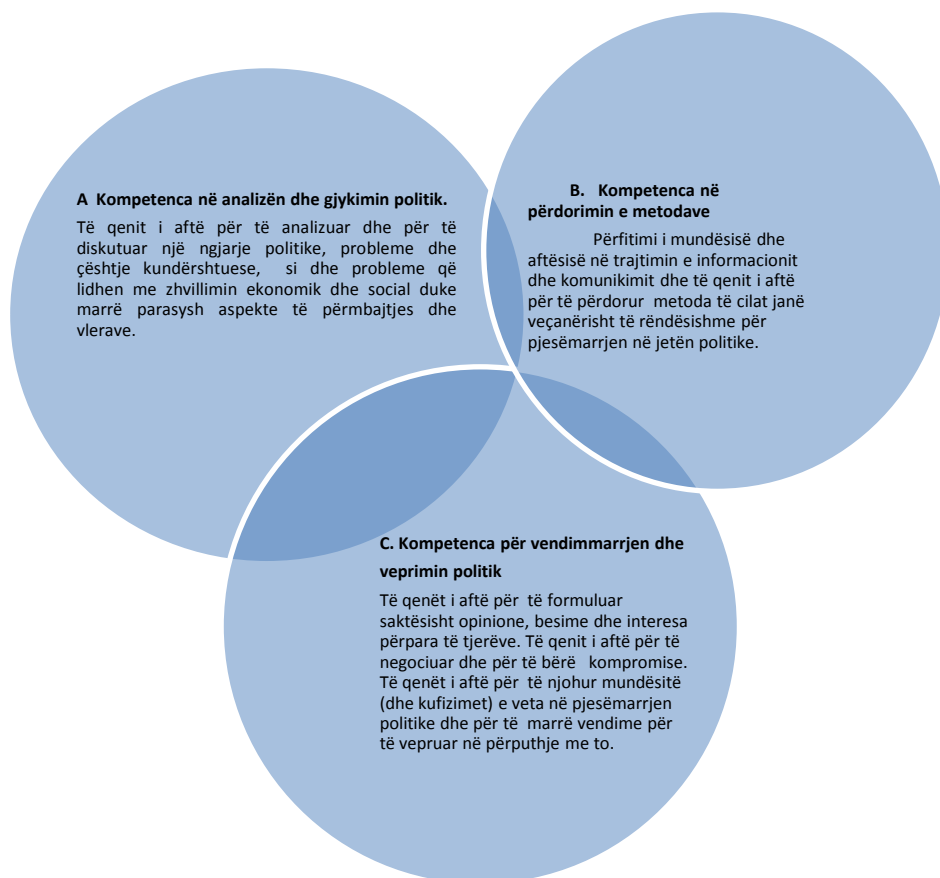
- A lidhet tema me jetën dhe mjedisin e nxënësve?
- A kam unë njohuri të përgjithshme për lëndën, e cila më mundëson përzgjedhjen e një temë të caktuar? Si mund të informohem më mirë? A duhet unë të kryej ndonjë studim ose eksperiment para se të zhvilloj lëndën në klasë?
- Cilat materiale mësimore janë në dispozicion për aspektet e veçanta të temës?
- A do të ndikohen nxënësit nga përvoja e tyre personale, njohuritë dhe aftësitë mësimore (për shembull, fëmijët me prejardhje të ndryshme kulturore ose gjuhësore)?
- A do të jetë tema njësoj e përshtatshme për nevojat e veçanta të dy gjinive?
- A më intereson mua tema e zgjedhur?

## Vendosja e objektivave dhe përzgjedhja e materialeve

### Fletë pune 1: Kompetencat e nxënësve për EQD/EDNJ

#### Tre fushat e kompetencës për të jetuar dhe mësuar demokracinë dhe të drejtat e njeriut

Qëllimi i Edukimit për Qytetari Demokratike është të mbështetë zhvillimin e kompetencave në tri fusha, të cilat janë gjithmonë e fuqimisht të ndërlidhura dhe për këtë arsye nuk duhet të trajtohen veç e veç.



#### Kompetenca në analizën dhe gjykimin politik

Qëllimi është zhvillimi i kompetencës për të analizuar ngjarjet, problemet dhe çështjet e diskutueshme politike dhe të qenit në gjendje për të shpjeguar arsyet për gjykimet personale. Shkolla mund të kontribuojë në këtë proces, duke nxitur nxënësit të përdorin analizën e strukturuar për të arritur një kuptim më të thellë të çështjeve.

Për të arritur këtë janë të domosdoshme aftësitë e mëposhtme:

- njohja e rëndësisë së vendimeve politike për jetën e dikujt;

- njohja dhe gjykimi i pasojave të vendimeve politike;
- njohja dhe paraqitja e këndvështrimit personal dhe e këndvështrimit të tjerëve;
- njohja dhe të kuptuarit e tre dimensioneve të politikës:
  - a) dimensionin institucional,
  - b) dimensionin i lidhur me përmbajtjen,
  - c) dimensionin i orientuar nga procesi.
- analiza dhe vlerësimi i fazave të ndryshme të proceseve politike në nivelin mikro (për shembull, jeta e shkollës), nivelin mesatar (për shembull, të komunitetit) dhe nivelin makro (atë kombëtar dhe të politikës ndërkombëtare);
- paraqitja e fakteve, problemeve dhe vendimeve me ndihmën e kategorive analitike, identifikimi i aspekteve kryesore dhe lidhja e tyre me vlerat themelore të të drejtave të njeriut dhe të sistemeve demokratike;
- identifikimi i kushteve, interesave dhe zhvillimeve sociale, ligjore, ekonomike, ekologjike dhe ndërkombëtare në diskutimin për çështjet e diskutueshme të aktualitetit;
- njohja e mënyrës sesi paraqitet politika nga media.

### **Kompetenca në përdorimin e metodave**

Për të marrë pjesë në proceset e ndryshme politike nuk duhen vetëm njohuri bazë rreth përmbajtjes politike, por nevojiten edhe strukturat dhe proceset, madje edhe kompetenca të përgjithshme të cilat janë fituar në lëndë të tjera (të tilla, si: komunikimi, bashkëpunimi, trajtimi i informacioneve, të dhënave dhe statistikave). Në Edukimin për Qytetari Demokratike duhet të trajtohen dhe të promovohen aftësi dhe shkathtësi veçanta, si të qenit në gjendje për të argumentuar në favor ose kundër një çështje, aftësi e rëndësishme, veçanërisht për marrjen pjesë në ngjarjet politike. Qëllimi është që këto aftësi të përdoren në metodat e përhapura në diskursin politik (diskutime, debate).

- Për të qenë në gjendje për të bërë këtë, janë të domosdoshme aftësitë e mëposhtme:
  - aftësia për të gjetur, për të përzgjedhur, për të përpunuar dhe për të prezantuar në mënyrë të pavarur informacionin e dhënë nga masmedia dhe/ose mediat e lajmeve në mënyrë kritike dhe të fokusuar (për të grumbulluar, për të organizuar, për të vlerësuar statistika, harta, diagramet, grafikë dhe karikatura);
  - aftësia për të vëzhguar mediet me sy kritik dhe për të zhvilluar produktet e veta të pavarura mediatike;
  - aftësia për të zbatuar metodat empirike mediatike (për shembull, teknikat e studimit dhe intervistimit).

### **Kompetenca në vendimmarrjen dhe veprimin politik**

Qëllimi është për të përftuar kompetencat për t'u shfaqur dhe për të vepruar në mënyrë të sigurt dhe të përshtatshme në kontekstin politik dhe në publik.

Për të bërë këtë, janë të domosdoshme aftësitë e mëposhtme:

- Aftësia për të shprehur mendimin politik në mënyrën e duhur dhe me vetëbesim dhe për të zotëruar format e ndryshme të dialogut.
- Aftësia për të marrë pjesë në jetën publike dhe për të vepruar politikisht (aftësi komunikuese me gojë të tilla, si: shpjegimi i pikëpamjeve, diskutimi, debati, drejtimi ose moderimi i një diskutimi, paraqitja me shkrim dhe teknikat e vizualizimit për postera, gazeta muri, procesverbale takimi, letra për redaktorin etj).
- Aftësia për të njohur mundësitë të veta për të ushtruar ndikim politik, duke formuar një ekip dhe duke punuar së bashku;
- Aftësia për t'u shprehur me vetëbesim, por edhe aftësia për të bërë kompromis; aftësia për të njohur mendimet dhe prirjet antidemokratike dhe për të reaguar ndaj tyre në mënyrë të përshtatshme;
- Aftësia për t'u sjellë natyrshëm në një mjedis shumëkulturore.

## **Vendosja e objektivave dhe përzgjedhja e materialeve**

### **Fletë pune 2: Dy grupe materiale në EQD/EDNJ**

Mësimdhënia dhe të nxënit pa materialet e duhura është e pamundur, sepse materialet janë media që jep lëndën, temat, informacionin dhe të dhënat. Nxënësit zhvillojnë kompetencat e tyre nëpërmjet aktiviteteve, që do të thotë ata "bëjnë diçka" me një objekt. Ajo që të vjen fillimisht në mendje në këtë drejtim është ndoshta teksti shkollor ose një manual dhe ato janë me të vërtetë të rëndësishëm në EQD/EDNJ.

#### **Dy kategoritë e materialeve në EQD/EDNJ**

Megjithatë, profili i veçantë i EQD/EDNJ pasqyrohet në larminë e madhe të materialeve dhe medieve. Teksti shkollor dhe manuali janë shembuj të mediave të shtypura. Në të mësuarit ndërveprues konstruktivist, një kategori tjetër e materialeve krijohet nga mësuesi dhe nxënësit. Ato janë autentike, pasi janë materiale të dorës së parë, të prodhuara në vend, në një situatë të veçantë, për njerëzit e pranishëm në atë kohë dhe atë vend. Në EQD/EDNJ, mësuesit dhe nxënësit nuk janë vetëm përdoruesit e materialeve, por edhe prodhuesit e tyre. Vëllimet nga II deri VI të këtij botimi të EQD/EDNJ japin shumë shembuj për këtë kategori materiale, shumë shpesh të krijuara nga nxënësit në kushtet e të nxënit të bazuar në detyra ose në projekte dhe njësitë mësimore dhe përshkrimi i mësimit eksplorojnë potencialet e tyre të pasura mësimore për nxënësit.

#### **Një matricë e kërkesave dhe materialeve të mësimit**

Matrica e mëposhtme lidh disa shembuj tipikë për këto dy kategori të materialeve – të dhëna nga media dhe të prodhuara në proceset e bashkëveprimit që përfshijnë mësuesit dhe nxënësit – me aspekte të ndryshme të zhvillimit të kompetencave në fushën e EQD. Ne nuk rekomandojmë asnjë lloj paragjykimi për ndonjë lloj materiali, por më tepër sugjerojmë një qasje të integruar. Megjithatë, mësimi përmes demokracisë dhe të drejtave të njeriut kërkon nga mësuesit që të marrin seriozisht produktet e krijuara nga nxënësit.



Aspekte të zhvillimit të kompetencës	Materiale të transmetuara përmes medias	Materiale të prodhuara në procesin e të mësuarit	
		Materiale të prodhuara nga mësuesit	Materiale të prodhuara nga nxënësit
Zhvillimi i mëparshëm i nxënësve	Materiale të tilla ekzistojnë edhe në media, për shembull, libra ose filma fëmijësh, por ato janë jashtë kuadrit të perceptimit të mësuesit		Njohuri paraprake, përvoja e mëparshme dhe procesi i socializimit në familje ose me bashkëmoshatarët, informacione të përftuara më parë, brenda dhe jashtë shkollës
Përcaktimi i një teme, planifikimi i mësimit ose temës			Ushtrime për nxehje truri dhe diskutim i të dhënave paraprake
Informacioni	Raportime aktuale të lajmeve (media e shkruar, TV, DVD, Internet) Tekste shkollore	Leksione  Ofrimi i materialeve bazë (tabela me fleta, lapustila, letër me ngjyra)	Të dhëna të nxënësve (dekonstruksioni (zbërthimi) i mesazheve të transmetuara përmes medias, përmbledhje, detyra për t'u ndjekur, prezantime, argumente dhe debate në diskutim, komente, pyetje)
Analiza dhe gjykime	Çështje dhe keqkuptime në politikë dhe shkencë (fletë pune, tekste shkollore)	Udhëzime për konceptet kryesore Kritikat që kërkojnë dekonstruktivitet	
Trajnimi i aftësive	Fletë pune (udhëzime trajnimi)	Demonstrimi dhe stërvitja	Marrje e reagimeve
Pjesëmarrja dhe veprimi		Drejtimi i një sesiioni	Përvojë  Pyetje, komente, thellim, interesa
Vlerësimi dhe pikëzimi	Fletë testimi  Pyetësorët  Plane mësimore	Vëzhgime	Vetëvlerësimi  Reagimet  Shprehja e nevojave të mësimit

## **Vendosja e objektivave dhe përzgjedhja e materialeve**

### **Fletë pune 3: Përzgjedhja dhe përdorimi i materialeve mësimore në EQD/EDNJ**

#### **Përzgjedhja e materialeve të transmetuara përmes mediave**

Koncepti më i gjerë i materialeve nënkupton se si i përzgjedhin materialet mësuesit dhe nxënësit. Nxënësit e bëjnë këtë në proceset e tyre të të mësuarit konstruktivist. Këtu, ne përqendrohemi në rolin e mësuesit në përzgjedhjen e materialeve që do të përdoren në orët e EQD/EDNJ.

#### **Kriteret për përzgjedhjen e materialeve të prodhuara nga media:**

- *Besueshmëria*: a janë autori, burimi, data e prodhimit etj. qartësisht të identifikueshme? A janë marrë teksti, të dhënat etj. nga versioni origjinal dhe a munden nxënësit (në nivelin e mesëm) të shohin nëse janë bërë ndryshime?
- *Përshtatshmëria*: a përshtaten materialet me nivelin e të kuptuarit dhe zhvillimit të kompetencës së nxënësve, duke përfshirë këtu edhe përvojën e tyre në zërvendimin e mesazheve të transmetuara nga mediat? Materialet nuk duhet të jenë as shumë të lehta, as shumë të vështira; ato duhet të kërkojnë përpjekje që përmirësojnë aftësitë e nxënësve dhe iu shton atyre njohuritë, të kuptuarit dhe fuqinë e gjykimit.
- *Vlefshmëria*: a i përmbush materiali interesat e nxënësve? A trajton ai një temë ose problem të rëndësishëm për nxënësit? A munden ata të lidhin përmbajtjen me njohuritë ose përvojën e tyre papaprake?
- *Parimi i mos-indoktrinimit* ose i larmisë së këndvështrimeve: a tregojnë materialet këndvështrime të ndryshme? A e shmangin ato kurthin e indoktrinimit të nxënësve – në çfarëdo drejtimi të të menduarit, të gjykimit ose të interesave (shih dokumentin për etikën profesionale të mësuesve në EQD/EDNJ në këtë vëllim)?

#### **Trajtimi i materialeve të prodhuara nga nxënësit**

Materiale të shkruara, imazhe etj.: mësuesi mund t'i studiojë këto para ose pas mësimave dhe të vendosë se çfarë hapash të ndërmarra.

Të dhëna të nxënësve të shprehura me gojë e vënë mësuesin përpara detyrave gjithnjë e më të vështira, sepse ajo/ai duhet të reagojë në mënyrë spontane dhe shpesh edhe të improvizojë. Shih fletën e punës për drejtimin e diskutimeve plenare në këtë vëllim.



## Njësia 3

### Të kuptojmë politikat

#### 1. Hyrje: Çfarë duhet të mësojnë nxënësit?

Objektivi i EQD/EDNJ është që t'u mundësojë nxënësve pjesëmarrjen në proceset vendimmarrëse që prekin interesat e tyre dhe të komunitetit në tërësi.

Unë si person mund të ndër marr veprime kur jam i bindur, që do të thotë, kur e di mirë atë që dua. Në terma disi më analitikë, unë duhet të kem identifikuar ose përcaktuar përparësitë e interesat e mia ose të kem gjykuar për një çështje, konflikt ose problem dhe të vendos për anën që do të mbështes me veprimet e mia. Gjykimi, nga ana tjetër, kërkon që të kuptoj dhe të kuptuarit kërkon informacion të bollshëm.

Prandaj nxënësit duhet të kuptojnë temat e rëndësishme politike - si për veten e tyre (të mësuarit "rreth" politikës), por edhe për të fituar kompetencat që mundësojnë punën në mënyrë të pavarur për ndërmarrjen e hapave të nevojshëm: marrjen e informacionit, analizën dhe të kuptuarit e një çështjeje ose problemi politik dhe gjykimin për të. Kjo do t'i mundësojë një qytetari të ri pjesëmarrjen dhe ndërmarrjen e veprimeve (të mësuarit "pro" pjesëmarrjes demokratike).

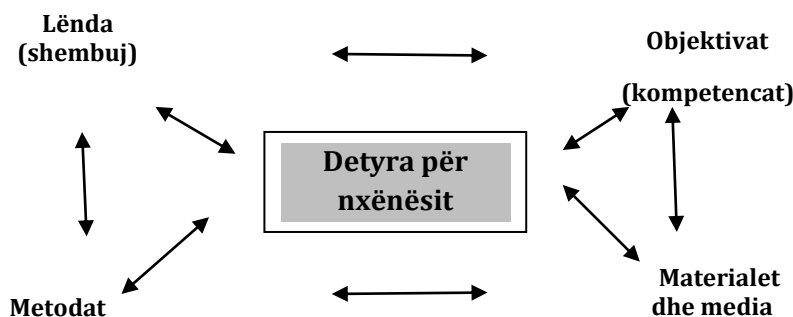
#### 2. Detyra dhe çështje kryesore për të kuptuar politikat

##### 2.1 Detyra për mësuesit në EQD/EDNJ

Në të gjitha fushat e mësimdhënies dhe të nxënësve, jo vetëm në EQD/EDNJ, nxënësit i kuptojnë çështjet komplekse të lëndës, duke studiuar përmes shembujve të zgjedhur paraprakisht. Manualët e mësuesit në këtë botim të EQD/EDNJ, për nivelin fillor, të ulët dhe të lartë të shkollës së mesme (vëllime II-V) e demonstrojnë këtë parim në çdo njësi mësimore dhe tregojnë mundësinë e qasjeve të ndryshme. Manualët tregojnë, gjithashtu, se këto shembuj mund të merren nga konteksti i qeverisjes së shkollës ose nga vendimmarrja politike e çdo niveli - në varësi të moshës së nxënësve, të materialit që është në dispozicion ose që mund të ofrohet nga nxënësit dhe nga rezultati që mësuesi dëshiron të arrijë në mësim.

Këta shembuj, në thelb, janë dy llojesh - analiza e një problemi ose e një çështjeje politike dhe analiza e një procesi të vendimmarrjes politike. Mësuesi duhet të vendosë se cilët shembuj janë të përshtatshëm dhe të sqarojë se çfarë materiali është në dispozicion ose është i nevojshëm për këtë qëllim.

Detyra e mësimdhënësit të EQD/EDNJ-së është të lidhë elementet e mëposhtëm në planifikimin e mësimve për politikën:



Asnjë planifikim mësimi nuk është i mundur pa marrë parasysh të gjithë elementet e mësimdhënies dhe të mësuarit dhe pa i lidhur ato së bashku. Ndryshimi i pozicionit të një elementi do të ndikonte tek të tjerët. Nga ana tjetër, lënda mësimore mund të ndryshohet për të arritur një objektiv të caktuar ose anasjelltas.

## 2.2 Çështjet kryesore

- Çfarë duhet të jenë nxënësit e mi në gjendje të bëjnë pas kësaj njësie mësimore? Çfarë duhet të kenë kuptuar dhe të jenë në gjendje t'ua shpjegojnë të tjerëve dhe çfarë kriteresh duhet të jenë në gjendje të përdorin në gjykimin e një çështje politike?
- Si mundem unë të vlerësoj zhvillimin e kompetencës së tyre?
- Si munden nxënësit të përdorin përvojën e tyre të jetës së përditshme ose atë në shkollë për të kuptuar politikën?
- Si e perceptojnë nxënësit vendimmarrjen politike?
- Deri në çfarë mase nxënësit janë të vetëdijshëm për interesat e tyre?
- Cilat çështje aktuale ndikojnë tek nxënësit?
- Cilat çështje aktuale janë në gjendje të kuptojnë nxënësit?
- A janë këto çështje të lidhura me qeverisjen e shkollës ose politikën në nivel lokal, rajonal, kombëtar ose ndërkombëtar?
- Si mund t'i nxis unë nxënësit e mi të marrin pjesë në zgjidhjen e një çështje?
- Çfarë lloj medie ose materiale do të përzgjedh për të paraqitur mendime të ndryshme për këtë çështje?
- Çfarë detyrash do t'u caktoj nxënësve për të punuar në mënyrë të pavarur?
- Çfarë materiale mund të më japin nxënësit e mi?
- Çfarë konceptesh kyç mund të zbatojnë ata për temën ose çështjen e caktuar?
- Çfarë opinionesh pres unë të shprehin nxënësit e mi për një çështje?
- Cili është mendimi im? Cilit kriter i kam dhënë unë përparësi në gjykimin tim?
- Si do sigurohem unë se nuk do të ndikoj te nxënësit, duke i bindur të pranojnë këndvështrimin tim?
- Në çfarë mënyre do mund të fillonin nxënësit e mi të vepronin?

## Të kuptojmë politikën

### Fletë pune 1: Si mund të trajtoj çështjet e politikës në orët e EQD/EDNJ?

Në EQD/EDNJ, nxënësit duhet të mësojnë si të kuptojnë politikën. Por, çfarë është politika? Çfarë e bën një temë politike? Shembulli i mëposhtëm mund të shërbejë si një hyrje.

#### Studim rasti

Një qytet i vogël në një zonë rurale ka një shkollë që u shërben, jo vetëm nxënësve që banojnë në qytet, por edhe atyre që ndodhen 20 km larg. Ata përdorin shërbimin e autobusit për të lëvizur nga shkolla në shtëpi. Qeverisja bashkiake mbështet familjet me të ardhura të ulëta, veçanërisht ato që kanë dy a më shumë nxënës në shkollë. Familjet përfitojnë zbritje në pagesën e autobusit, që ndryshon nga 25% në 75%.

Kriza ekonomike ka çuar ulur shumë të ardhurat nga taksimi. Përfaqësuesit e këshillit bashkiak diskutojnë si të ulin, sa më shumë që të jetë e mundur, shpenzimet duke shmangur financimet nëpërmjet kreditimeve. Disa politikanë dhe komentues me influencë kanë sugjeruar reduktimin e uljes për autobusët ose edhe ndërprerjen e plotë të saj. Ata argumentojnë se ulja e plotë e shpenzimeve është e konsiderueshme, por ato janë shpërndarë mes familjeve që zor se do ta “ndjejnë pickimin”. Shumë prindër nuk janë dakord me këtë zgjidhje dhe dëshirojnë që sistemi dhe përkrahja e familjeve të vazhdojë siç është.

Kjo histori është e sajuar, por ndoshta është mjaft tipike në diskutimet për uljen e shpenzimeve publike në kohët e recesionit ekonomik. Çfarë është politike në këtë histori?

#### Një model tre-dimensional i politikës

Për konceptin e politikës janë të mundshme përkufizime të ndryshme. Një njeri i zakonshëm, që është i aftë për mësimdhënie dhe për të mësuar zbaton një model tre-dimensional të politikës: *çështjet, vendimet dhe institucionet*.

*Dimensioni i çështjeve politike:* në politikë, njerëzit debatojnë për interesat e tyre ose në lidhje me çështjen se si mund të identifikohet dhe të zgjidhet një problem ose dilemë. Ndonjëherë ata organizohen në grupe me qëllim që të shprehin më mirë interesat e tyre kolektive. Debatë dhe polemika janë diçka normale në politikë; ato pasqyrojnë interesa dhe mendime të ndryshme në një shoqëri pluraliste dhe askush nuk duhet të frikësohet nga to, nëse zgjidhen në mënyrë paqësore.

*Dimensioni i vendimmarrjes politike:* në politikë, problemet janë urgjente – ato ndikojnë në interesat e komunitetit si një i tërë ose në ato të një grupi të madh njerëzish. Ata kërkojnë veprim dhe, për këtë arsye, diskutimi duhet të çojë deri në një vendimmarrje, që shoqërohet me një veprim të mëvonshëm.

*Dimensioni institucional i politikës* i referohet kuadrit në të cilën bëhet politika. Çfarë kompetencash i janë dhënë gjithkujt? Si mbahen zgjedhjet? Si bëhen ligjet? Çfarë të drejtash ka opozita parlamentare? Si ndikojnë individët dhe grupet e veçanta të interesit për këto procese politike? Ky dimension përfshin edhe Kushtetutën, rregullat dhe ligjet, të cilat përcaktojnë mënyrën se si trajtohen çështjet politike në mënyrë paqësore në proceset e vendimmarrjes demokratike. Një koncept më i gjerë përfshin edhe dimensionin kulturor, vlerat dhe qëndrimet që qeverisin sjelljen politike të qytetarëve.

#### Pyetjet kryesore në tri këndvështrime politike

Të tre dimensionet na lejojnë të shohim politikën nga këndvështrime të ndryshme. Kjo ndihmon për të sjellë rregull në kompleksitetin që shoqëron çështjet politike. Secila nga këto tri këndvështrime politike të çon në çështje interesante kyçe. Pyetja që shtrohet këtu shërben si shembull dhe duhet të përshtatet sipas kërkesave të rastit që po studiohet.

<b>Dimensioni i çështjeve politike</b>		<b>Përgjigjet</b>		
Cili është problemi që duhet të zgjidhet?	Rreziku i rritjes së borxhit publik në kohën e recensionit ekonomik.			
Cilët janë të përfshirë dhe çfarë objektivash ose interesash mbështesin ata?	Politikanët lokalë: shmangni kreditë duke pakësuar shpenzimet publike. Familjet me të ardhura të ulëta: vazhdon mbështetjen për familjet në nevojë.			
Cilat janë të drejtat njerëzore në rrezik?	Barazia dhe mos diskriminimi E drejta e arsimimit E drejta e sigurisë sociale.			
Çfarë sugjerimesh jepen ose diskutohen për zgjidhjen e problemeve?	Pakësimi ose shkurtimi i pagesës së autobusit për familjet.			
<b>Dimensioni i vendimmarrjes politike</b>				
Kush merr pjese në procesin e vendimmarrjes politike?	Politikanët	Komentatorët e medias	Familjet	
Kush është dakord dhe kush është kundër?	Bien dakord në sugjerimin e uljeve për përkrahjen e familjeve		Kundërshtojnë uljet	
Çfarë shansesh kanë lojtarë të ndryshëm për të ndikuar për vendimin përfundimtar?	Ndikim i drejtpërdrejtë të anëtarët e këshillit bashkiak.		Mund të gjejnë mbështetje mes qytetarëve ose në media.	
Kush ka më shume pushtet, kush ka më pak?	Varet. Rasti në studim nuk ofron informacion në këtë pikë.			
Kush ka shanse më të mëdha ose më të vogla për të siguruar një shumicë?	Politikanët mund të sigurojnë shumicën në këshill me shumë lehtësi; megjithatë, nëse vendimi është jopopullor, ata mund të humbasin mbështetjen në zgjedhjet e ardhshme dhe duhet, për këtë arsye, të jenë të kujdesshëm.			
<b>Dimensioni institucional (kuadri)</b>				
Cilat nga parimet kryesore të kushtetutës ose të mjedisit legjislativ janë të pranishme ose që po zbatohen?	Kontrolli dhe balancat, zbatimi i ligjit, siguria sociale, liria e shtypit, liria e shprehjes (prindërit).			
Cilat janë standardet e mundshme ndërkombëtare dhe/ose rajonale të të drejtave të njeriut?	Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut (1948) Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut (1950) Konventa për të Drejtat e Fëmijës (1989)			
Cilët institucione politike janë të përfshirë, dhe cilat janë pushtetet e tyre të vendimmarrjes?	Këshilli Bashkiak si ligjvënës			
Çfarë ligjesh dhe parimesh ligjore duhet të zbatohen?	Rasti në studim nuk na jep informacion; domethënë, këtu kemi megjithatë, një pyetje standarde që duhet të përfshihet gjithmonë.			

### **Si e mbështet kjo analizë EQD/EDNJ?**

Një analizë e strukturuar dhe sistematike e një teme politike ndihmon mësuesin në përgatitjen e mësimeve të EQD/EDNJ dhe nxënësit në të kuptuarit e politikës.

Mësuesi:

- mund të vendosë nëse do të përqendrohet vetëm në një dimension, duke përdorur një studim rasti, të tillë si ky, për të demonstruar se si punon sistemi i institucioneve politike, se si merret një vendim politik ose çfarë është një çështje politike dhe se si mund të zgjidhet ajo;
- mund ta kthejë këtë studim rasti në një lojë vendimmarrjeje: nxënësit veprojnë në role të ndryshme, dhe negociojnë për një zgjidhje;
- vëzhgon me kujdes median për të identifikuar materialet e përshtatshme për çështjen aktuale.

Nxënësit:

- ushtrojnë kompetencat e tyre për të kuptuar dhe për të zgjedhur informacione për çështjet politike, proceset e vendimmarrjes dhe institucionet politike;
- mësojnë të bëjnë pyetje që udhëheqin në analizat e tyre;
- mësojnë se si të merren me çështje komplekse, duke i shqyrtuar pjesët e tyre një nga një dhe duke i analizuar ato nga këndvështrime të ndryshme.



## **Të kuptojmë politikat**

### **Fletë pune 2: Si mund të mbështes nxënësit në gjykimin e çështjeve politike?**

Objektivi kryesor i EQD/EDNJ është t'u mundësojë nxënësve pjesëmarrjen në komunitetin e tyre dhe në politikë. Për të ndërmarrë veprime në këtë mënyrë, nxënësit duhet të dinë se çfarë duan të arrijnë; objektivat dhe strategjitë e pjesëmarrjes politike bazohen në analizën dhe gjykimin.

Si mundën mësuesit e EQD/EDNJ të mbështesin nxënësit e tyre në gjykimin e çështjeve politike? Nxënësit gjithmonë gjykojnë çështjet dhe vendimet, ndoshta emocionalisht, ndoshta intuitivisht. Nëse është kështu, si do të mundën nxënësit të zhvillojnë një qasje më reflektuese ndaj gjykimit politik?

#### **Cilat kritere janë të përshtatshme për gjykimin politik?**

I njëjti rast i përdorur tashmë në seksionin e mëparshëm të Fletëve të Punës është përdorur si shembull për të demonstruar se si kriteret në gjykimin politik mund të konkurrojnë dhe të baraspeshojnë njëri-tjetrin. Duke përdorur të njëjtin rast, dy dosjet e punës tregojnë se si një temë politike mund të analizohet nga këndvështrime të ndryshme. Gjykimi politik fokusohet në dimensionin e çështjeve politike (shih dosjen e mësipërme të punës), duke u futur edhe më në thellësi.

#### **Studim rasti**

Një qytet i vogël në një zonë rurale ka një shkollë që u shërben, jo vetëm nxënësve që banojnë në qytet, por edhe atyre që ndodhen 20 km larg. Ata përdorin shërbimin e autobusit për të lëvizur nga shkolla në shtëpi. Qeverisja bashkiake mbështet familjet me të ardhura të ulëta, veçanërisht ato që kanë dy a më shumë nxënës në shkollë. Familjet përfitojnë zbritje në pagesën e autobusit, që ndryshon nga 25% në 75%.

Kriza ekonomike ka çuar ulur shumë të ardhurat nga taksimi. Përfaqësuesit e këshillit bashkiak diskutojnë si të ulin, sa më shumë që të jetë e mundur, shpenzimet duke shmangur financimet nëpërmjet kreditimeve. Disa politikanë dhe komentues me influencë kanë sugjeruar reduktimin e uljes për autobusët ose edhe ndërprerjen e plotë të saj. Ata argumentojnë se ulja e plotë e shpenzimeve është e konsiderueshme, por ato janë shpërndarë mes familjeve që zor se do ta "ndjejnë pickimin". Shumë prindër nuk janë dakord me këtë zgjidhje dhe dëshirojnë që sistemi dhe përkrahja e familjeve të vazhdojë siç është.

Kjo histori rasti është e sajuar, por ndoshta mjaft tipike për diskutimet për reduktimin e shpenzimeve publike në kohë të recesionit ekonomik. Si duhet të gjykohet kjo çështje?

Qeverisja vendore duhet të bëjë të pamundurën për të arritur dy objektiva që janë të vështira për t'u arritur në të njëjtën kohë.

1. Familjet me të ardhura të ulëta kanë nevojë për mbështetje; kjo nënkupton se një sasi e caktuar e buxhetit është e rezervuar për përfitime familjare.
2. Qeveria duhet të shqyrtojë problemin e rënies së të ardhurave nga taksat në periudhë recesioni ekonomik; kjo ngre pyetjen deri në çfarë mase duhet të reduktohen shpenzimet, duke përfshirë edhe përfitimet familjare.

Objektivat janë në konflikt me njëri-tjetrin, sepse mënyra e arritjes së tyre përjashton reciprokisht njëri-tjetrin. Ndërsa i pari kërkon shpenzime, i dyti kërkon kursim. Mënyra për t'ia dalë – financimi nga borxhi – ka pasoja serioze të padëshiruara. Ajo siguron lehtësim afatshkurtër, por pagesat e interesit, plus pagesa mbrapsht e kreditimit, ka tendencë t'i marrë frymën financave publike. Për më tepër, financimi me kreditë mund të shtojë inflacionin.

#### **Dy kriteret bazë për gjykimin e vendimeve politike**

Në një shtet demokratik, jo vetëm liderët politikë, por edhe qytetarët duhet të gjykojnë alternativat në një vendimarrje. Vetëm atëherë shtetasit do të jenë në gjendje të mbështetnin ose të kundërshtojnë

vendimet e marra nga qeveria.

Ne mund ta kuptojmë gjykimin politik si një proces të menduar konstruktivist që i ngjan një debati të brendshëm. Folës të ndryshëm të brendshëm propozojnë vlerat ose parimet që çojnë në vendime të ndryshme. Individit është si një gjyqtar i cili i dëgjon të gjithë palët, i vë në baraspeshë ose vendos përparësinë e argumenteve të tyre dhe pastaj merr një vendim që hap një rrugë veprimi. Ne mund të imagjinojmë një debat ideal të tipit të brendshëm për çështjet politike rreth përkrahjeve familjare si kjo.

### **Folësi i parë**

Komuniteti ynë është i përkushtuar për të drejtat e njeriut dhe ka integruar shumë prej tyre në kushtetutën tonë. Ato përfshijnë të drejtën e shkollimit<sup>30</sup> dhe të drejtën për një standard të përshtatshëm jetese<sup>31</sup>. Familjet gëzojnë në veçanti mbrojtjen e shtetit. Familjet i shërbejnë shoqërisë si një e tërë, duke marrë përgjegjësinë për edukimin e brezit të ri. Prandaj, ne jemi të detyruar që të kujdesemi, veçanërisht për familjet me të ardhura të ulëta. Për këtë arsye, unë kërkoj që pagesa për biletat e autobusit të shkollës të mbetet e paprekur, veçanërisht në këto kohë të vështira.

### **Folësi i dytë**

Marrja e përgjegjësisë për komunitetin do të thotë se ne duhet të identifikojmë problemet dhe rreziqet që na kërcënojnë dhe të sigurohemi se do t'i zgjidhim ato. Në periudhën afatmesme, ne nuk mund të shpenzojmë më shumë se sa kemi fituar. Nëse të ardhurat tona nga taksat ulen, po ashtu duhet të veprojmë edhe me shpenzimet tona. Ne jemi duke i bërë një nder familjeve nëse i financojmë përkrahjen nëpërmjet kredive. Të gjithë ata, dhe veçanërisht fëmijët e tyre, duhet të paguajnë pjesën e tyre, plus interesin. Një zgjidhje efikase e problemeve tona financiare do t'i shërbejë të gjithëve. Prandaj unë kërkoj që shpenzimet të reduktohen në masën që të mund të shmangen shpenzimet e kreditimeve, dhe i kërkoj familjeve që të kontribuojnë me pjesën e tyre.

Folës të tjerë mund të marrin "fjalën si të brendshëm", duke shprehur pika të mëtejshme themelore. Një folës i tretë, për shembull, merr në konsideratë ndikimin e dëshiruar dhe të padëshiruar afatgjatë të një vendimi, për shembull, në aspektin e qëndrueshmërisë. Cili është ndikimi për planet, interesat dhe kushtet e jetesës të brezit të ardhshëm, në rritjen ekonomike, ose në grupet shoqërore në fund të shkallës sociale?

### **Dy këndështrimet bazë të gjykimit politik**

Dy folësit e parë argumentuan për kuptime të ndryshme të përgjegjësisë.

Përkufizimi i folësit të parë për përgjegjësinë ishte normativ, i bazuar në sistemin e vlerave të të drejtave të njeriut. Varfëria është një shkelje e rëndë e dinjitetit njerëzor dhe, për këtë arsye, shteti nuk duhet të zvogëlojë mbështetjen për familjet me të ardhura të ulëta.

Përkufizimi i folësit të dytë për përgjegjësinë nuk ishte i bazuar në vlerat, por i bazuar në qëllimin. Zgjidhja e efikasitetit të një problemi urgjent është i rëndësishëm dhe asnjë tabu nuk është e pranueshme për t'u shkëputur nga kjo përparësi.

Folësi i tretë trajtoi të dyja aspektet të lidhura me pasojat afatgjata të një vendimi.

E thënë me pak fjalë, njerëzit duan të trajtohen si njerëz nga autoritetet dhe të kenë të drejtën e fjalës për mënyrën se si po drejtohet vendi (folësi i parë) dhe duan të qeverisen mirë dhe me efikasitet (folësi i dytë).

Diskutimet mund të çojnë në një rrugë pa krye, në qoftë se folësit përdorin pika të ndryshme referimi, siç janë vlerat dhe qëllimet. Të dy pikat janë të justifikuara në mënyrën e tyre, por ato nuk janë të lidhura, po të mos i lidhim ne me anë të gjykimit.

### **Gjykimi politik në orët e EQD/EDNJ**

Në shkollë, nxënësit ushtrojnë lirinë e tyre të mendimit dhe opinionit.<sup>32</sup> Nxënësit që kanë dëgjuar debatin e tyre të brendshëm janë të lirë në vendimin e tyre. Mësuesi nuk duhet të ndërhyjë si folës tjetër në këtë proces të gjykimit dhe të japë mendimin e tij në lidhje me vendimin "e drejtë"<sup>33</sup>; në politikën demokratike, askush nuk zotëron standardet absolute të gjykimit për të përcaktuar vendimin e duhur. Në veçanti, mësuesi nuk duhet të bëjë moral ose të nxisë nxënësit për të ndërmarrë veprime

30. Protokollin e Konventës Europiane për të Drejtat e Njeriut (20 Mars 1952), Neni 2.

31. Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut (10 Dhjetor 1948), neni 25

32. Konventa për të Drejtat e Fëmijës (20 Nentor 1989) Neni 13, 14. Konventa Europiane për të Drejtat e Njeriut (4 Nentor 1950) neni 9, 10

33. Shih fletën e punës për etikën profesionale të mësuesit në EQD/EDNJ, në këtë vëllim.

në një mënyrë të caktuar ose edhe për të ndërmarrë veprime konkrete. Kjo mbetet në dorë të nxënësve për të vendosur, jo të mësuesit.

Nxënësit janë të lirë në zgjedhjen e kriterëve të tyre. Duke reflektuar për gjykimin e tyre politik, ata duhet të bëhen të vetëdijshëm për to. Ky është një hap i madh përpara, në krahasim me gjykimet që bazohen në emocione ose në intuitë ("e mirë" dhe "e keqe"). Në një nivel edhe më të avancuar, ata mund të japin arsye për zgjedhjen e kriterëve të tyre.

Megjithatë, nxënësit duhet të kuptojnë se në politikë duhet të merren vendime dhe, në fakt, edhe mosgjykimi të çon në një vendim. Prandaj, nuk është e mjaftueshme vetëm të dëgjohet debati i tyre i brendshëm dhe largimi i folësve pa vendosur për vendimin që duhet marrë. Në thelb, kur merren në konsideratë objektiva kontradiktore, siç është rasti më sipër, nxënësit mund:

- t'u japim përparësi, domethënë, të vendosin për të vazhduar ndihmat familjare ose të miratojnë një politikë të shtrënguar të shkurtimeve të shpenzimeve;
- të arrijnë një kompromis: në këtë rast, kjo do të shkonte në shkurtime të buta për përkrahjen familjare dhe shpenzime të moderuara për kredi; duke menduar më me kujdes se si të shpenzohet një buxhet më i vogël, në mënyrë të tillë që ata që ndihmojnë më shumë edhe të kenë mundësi të marrin diçka, i jep detajeve teknike më shumë rëndësi nga këndvështrimi i të drejtave të njeriut.

Metoda të ndryshme, por jo të gjitha, mbështetin nxënësit në të menduarit me kujdes për çështjet e gjykimin politik. Ato përfshijnë:

- seanca plenare – të menduarit kritik, debate dhe diskutime;
- punën me shkrim, e shoqëruar me përgjigjet nga mësuesi;
- të nxënit e bazuar në detyra të ndjekur nga një fazë e detajimit dhe e diskutimeve.

Temat e zgjedhura nga mësuesi duhet të lejojnë zgjedhje bindëse për pikëpamjet e diskutueshme dhe të jenë brenda mundësive të nxënësve, pra jo shumë të ndërlikuara. Çështjet aktuale ngjallin interes të nxënësve dhe mësuesit, por janë më të vështira për t'u trajtuar, sepse të dyja palët në këtë rast veprojnë si pionierë.

## Njësia 4

# Drejtimi i procesit të të nxënës dhe përzgjedhja e formave të mësimdhënies

### 1. Hyrje

Fillimi dhe mbështetja e proceseve të të mësuarit të nxënësve është një nga detyrat më mbresëlënëse që ofron profesioni ynë. Nëse nuk keni një ide të qartë për veçoritë e stileve të të mësuarit që nxënësit do të përdorin për të arritur objektivat që ju (ose edhe ata bashkë me ju) keni vendosur për ta, ju nuk do keni mundësi të planifikoni në mënyrë të përshtatshme mënyrat dhe mjedisin e të mësuarit, aktivitetet e të mësuarit, detyrat dhe metodat e punës. Në EQD/EDNJ këto mënyra mund të jenë shumë të ndryshme dhe kushdo që i kushton kohë dhe përpjekje problemit se si mësojnë individë të ndryshëm, do të arrijë diçka më të mirë dhe, me kalimin e kohës, do të bëhet ekspert i të mësuarit.

### 2. Detyra dhe çështje kryesore për drejtimin e proceseve të të mësuarit dhe përzgjedhjen e metodave të mësimdhënies

#### 2.1 Detyra

Fillimi dhe mbështetja e proceseve të mësuarit të fëmijëve është një nga detyrat më mbresëlënëse që ofron profesioni i mësuesit – por edhe një nga më kërkuesit!

Mendimet dhe idetë tuaja për proceset e stileve të të mësuarit, janë si të thuash, shtylla kurrizore e përpjekjeve të planifikimit. Nëse nuk keni një ide mjaft të qartë se cilat procese të të mësuarit përdorin nxënësit tuaj si individë për të arritur objektivat e mësimin që ju (dhe/ose ata) keni vendosur të arrini, ju nuk do të keni mundësi të planifikoni, si duhet, mënyrat dhe mjedisin e të mësuarit, aktivitetet e të mësuarit, detyrat dhe metodat e punës.

Ballafaqimi me pyetjen, se si e mësojnë diçka më mirë nxënësit si individë, është një detyrë që konsumon shumë kohë dhe shpesh herë e vështirë. Por, kushdo që i kushton kohë dhe përpjekje kësaj çështje, që e diskuton me nxënësit, dhe më në fund e vlerëson dhe reflekton për përvojën e grumbulluar për të, me kalimin e kohës, do të zhvillohet e kthehet në ekspert të të mësuarit. Proceset e të mësuarit janë komplekse, dhe sukcesi dhe përsosja e tyre varet nga shumë faktorë.

#### 2.2 Çështje kryesore

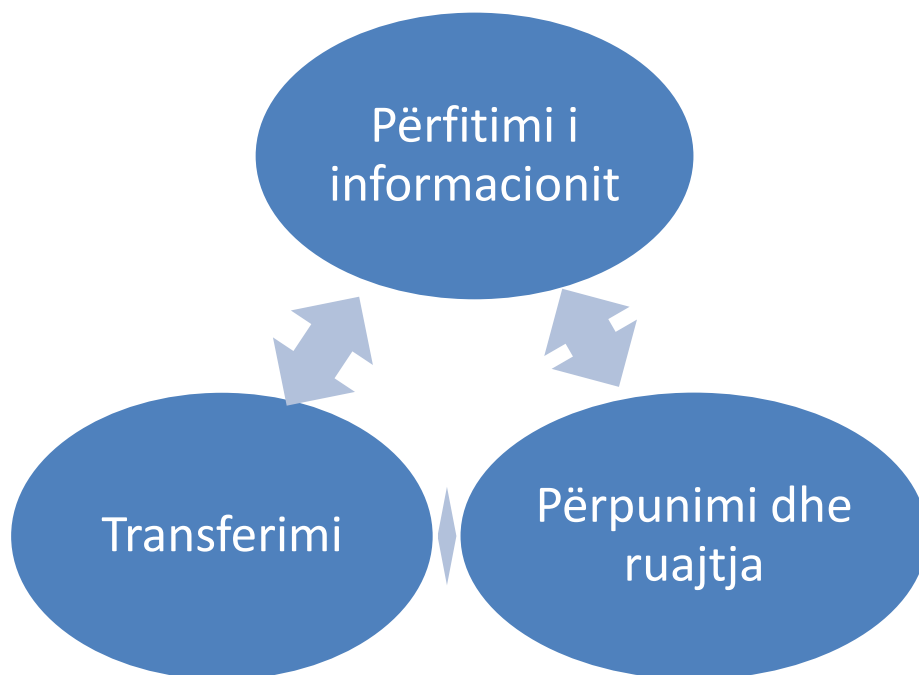
- Cilat procese të të mësuarit do t'i lejojnë nxënësve të arrijnë objektivat e vendosura?
- Si do t'i mundësoj unë nxënësit të mi të marrin (të fitojnë), të kuptojnë (proceset), të kujtojnë (të ruajnë) informacionin e ri?
- A i inkurajon stili i të mësuarit nxënësit që të zbatojnë njohuritë dhe aftësitë e fituara rishtas në detyra të reja?
- A fokusohet mësimi ose njësitë mësimore të planifikuara në thithjen, përpunimin dhe ruajtjen e informacionit ose në detyrat e ardhshme?
- A i kam marrë unë parasysh, në planifikimin e njësive mësimore, aspektet e rëndësishme (kushtet ideale të mësimin)?
- A është ndërtimi i strukturave të të kuptuarit dhe fitimi i aftësive ose zhvillimi i qëndrimeve objektivi kryesor i procesit mësimor për nxënësit dhe a i kam përzgjedhur unë format e përshtatshme për mësimdhënien dhe të mësuarit për arritjen e këtyre objektivave?
  - me veprime (duke qenë aktiv, duke prodhuar ose duke formuar diçka etj.)?
  - duke menduar (duke kryer eksperimentim mendor, duke "krijuar" ndijime të reja)?
  - nëpërmjet vëzhgimit?

## Pjesa 2 - Teaching democracy and human rights

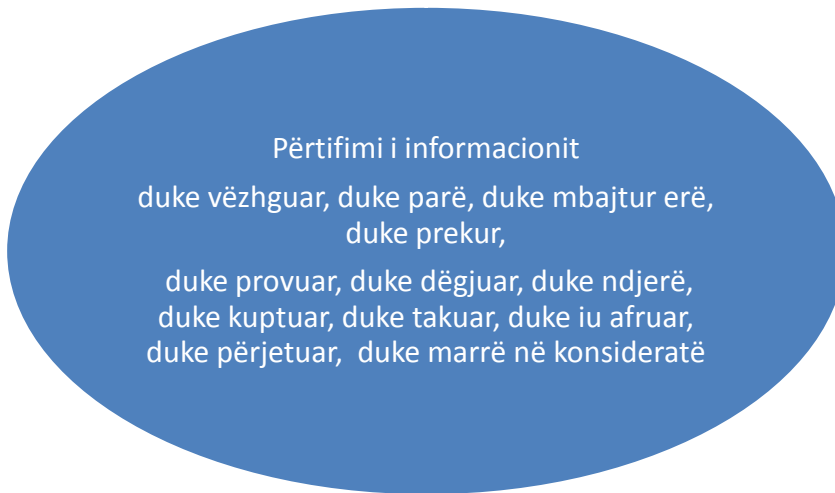
- nëpërmjet mësimdhënies me gojë (leksion, tregim-historie etj)?
- nëpërmjet udhëzimit, ndihmës dhe bashkëpunimit?
- nëpërmjet diskutimit dhe debateve?
- nëpërmjet krijimit të një dokumenti të shkruar (raport, ditar nxënësi etj)?
- nëpërmjet një mesatareje?
- nëpërmjet një ngjarje të veçantë në jetën dhe përvojën reale?
- nëpërmjet eksperimentit, provës dhe gabimit?

**Drejtimi i procesit të nxënit dhe përzgjedhja e formave të mësimdhënies**  
**Fletë pune 1: Tri fazat e procesit të nxënit**

Në çdo proces të nxëni ne mund të dallojmë tre faza, ngushtësisht të lidhura, të cilat mbështesin njëra - tjetrën.



Përfitim i informacionit



**Pyetje për përfitimin e informacionit nga nxënësit**

**Njohuri të mëparshme**

Si mundën nxënësit të (ri) aktivizojnë njohuritë e tyre paraprake?

**Duke drejtuar pyetje**

A mundën nxënësit të merren me temën, në një mënyrë të tillë që të mund të mendojnë për pyetje?

**Ndijimet**

A mundën nxënësit të përdorin shqisat e tyre të ndryshme për të marrë informacion të ri?  
A mësojnë nxënësit duke parë, duke kërkuar, duke menduar, duke dëgjuar, duke ndjerë dhe duke u emocionuar, duke prekur, duke provuar e duke mbajtur erë etj.?

**Duke ilustruar**

A janë përdorur ilustrimet, modelet ose kopjet?

## **Përpunimi dhe depozitimi i informacionit**

### **Përpunimi dhe ruajtja**

duke eksploruar, duke zgjidhur probleme,  
duke kuptuar, duke kapur, duke përftuar,  
duke memorizuar, duke kujtuar, duke  
përsëritur, duke përjetuar

#### **Struktura**

A janë përmbajtjet e organizuara në mënyrë të tillë që hapat e mëparshëm të të nxënit të lehtësojnë ata pasardhës?

#### **Pikat e referencës**

A munden nxënësit të lidhin informacionin e ri me njohuritë e tyre të mëparshme?

#### **Niveli i arritjeve**

A janë detyrat e vendosura për nxënësit si individë – meshkuj dhe femra – me kërkesa dhe sfida, por, megjithatë, brenda mundësive të tyre të moshore?

#### **Thellimi i të kuptuarit**

A janë detyrat dhe mjedisi i përcaktuar të përshtatshëm për përfortimin dhe thellimin e asaj çka nxënësit kanë mësuar?

#### **Regjistrimi**

A krijojnë nxënësit një regjistër të rezultateve të tyre (raporte, postera, shënime, vizatime, diagrama, skica të papërpunuara, etj.)?

#### **Praktika**

A kanë nxënësit rast për të praktikuar aftësitë e tyre të përfutuara rishtazi në një shumëllojshmëri kontekstesh të mundshme?

#### **Intensiteti**

A u është ofruar nxënësve kohë dhe mundësi e mjaftueshme për të provuar plotësisht mënyrën e tyre të punës përmes informacionit dhe eksperiencës?

A kalojmë ne kohë të mjaftueshme me një lëndë, për t'u dhënë nxënësve mundësinë të provojnë thellësinë e dijeve të tyre?



## Transferimi i informacionit



Të mësuarit duhet të përfshijë gjithmonë transferimin e mundësive për nxënësit – të shmangen vlerësimet e tilla si “mësoi, por e ka harruar tashmë”, ose “e di, por nuk kupton ose reflekton”, “e realizoi dje, por gati e humbi sot”, ose “e mësoi, por nuk e përdor”.

### Pyetje për transferimin e informacionit

#### **Dobishmëria**

A e vlerësojnë dhe e praktikojnë nxënësit dobishmërinë e asaj ç’ka kanë mësuar?

Përvoja e të qenit të efektshëm (motivimi).

A i kanë praktikuar nxënësit, në mënyrë të drejtpërdrejtë, lidhjet ndërmjet përpjekjeve të tyre dhe përparimit në mësim? A e kuptojnë nxënësit se janë ata vetë përgjegjës për zgjerimin e njohurive, të të kuptuarit dhe të aftësive, domethënë, ata mund të arrijnë diçka me anë të përpjekjeve të tyre për të mësuar dhe përmes aktiviteteve?

#### **Kontrolli**

A janë kontrolluar dhe rishqyrtuar konkluzionet?

Studime të mëtejshme dhe të avancuara

A e nxisin njësitë e zhvilluara mësimore interesin për t’u marrë me studime të mëtejshme dhe më të avancuara?

A mbeten nxënësit të përfshirë emocionalisht?

#### **Zbatimi**

A u janë ofruar nxënësve, si vajza dhe djem, një shumëllojshmëri e gjerë mundësish për të zbatuar atë çfarë kanë mësuar? A dinë nxënësit se në çfarë mënyrash mund të zbatohen njohuritë dhe aftësitë e tyre dhe nëse ka kufizime për to?

**Drejtimi i procesit të të nxënës dhe përzgjedhja e formave të mësimdhënies**  
**Fletë pune 2: Përse metoda tradicionale e mësimdhënies nuk është e mjaftueshme, çfarë të mëson mësuesi ndryshon nga ajo çfarë mësohet nga nxënësi dhe ajo që mësohet nga nxënësi ndryshon nga ajo që zbatohet në jetën reale.**

Mësuesit që janë trajnuar përgjatë linjave tradicionale të mësimdhënies priren të mbivlerësojnë ndikimin e mësimit me anë të të folurit - "Ajo çfarë thuhet - mësohet". Kjo pikëpamje është veçanërisht e zakonshme ku mësuesit shpesh përballen me kurrikula të mbushura me dije të shumta e komplekse. Atëherë duket se joshesh dhe jep mësim në mënyrën që të duket më e shpejtë dhe më efikase - mësuesi jep leksione, nxënësi dëgjon dhe një mësues i historisë mund të mendojë, "Tani unë e mbarova shekullin e 20".

Por, a mësojnë nxënësit vetëm duke dëgjuar leksione? Dhe a i kanë mësuar ata të gjithë ato që mësuesi dëshiron të ata të mësonin?

**"E thëna (nga mësuesi) përkundrejt të mësuarës (nga nxënësi)**

Nën këndvështrimin konstruktivist, përgjigja për këto pyetje është jo. "Të mësuarit nga mësuesi përkundrejt asaj çka nxënësi mëson vetë." Të mësuarit është një proces individual. Nxënësit ndërtojnë, si të thuash, sistemet e tyre individuale të njohurive. Ata lidhin atë çka dinë dhe e kanë kuptuar me informacionin e ri, duke përdorur koncepte, duke krijuar ide, duke gjykuar nën dritën e përvojës së tyre etj. Ata kërkojnë kuptimin dhe logjikën në atë çka mësojnë, ata përcaktojnë çfarë është e rëndësishme dhe ia vlen të kujtohet, dhe çfarë nuk është e tillë dhe, rrjedhimisht, mund të harrohet.

Ata gjithashtu bëjnë edhe gabime.

Një mësues që jep mësim para një audience prej 30 nxënësish duhet të jetë i vetëdijshëm se në mendjet e nxënësve, prodhohen dhe integrohen rreth 30 versione të ligjëratës së mësuesit, në sistemet e të kuptuarit të nxënësve - në strukturat njohëse, siç i ka quajtur profesori i njohur i psikologjisë Jerome Bruner.

Por, të mësuarit nuk është vetëm ndërtimi i kuptimit, por edhe analiza e gabimeve. Nxënësit e rinj, për shembull, mund të besojnë se nata vjen sepse perëndon dielli, sepse kjo është ajo çka shohin ata. Sigurisht, mësuesit kanë të drejtë kur përpiqen të korrigjojnë këtë mënyrë të menduarit. Nga këndvështrimi i nxënësit, analizë dhe interpretimi prej tij janë të vështira dhe ndonjëherë edhe të pakëndshme. Për këtë arsye, leksioni i mësuesit, mund të jetë pjesë e një informacioni të ri për një nxënë, ndërkohë që një tjetër bëhet i vetëdijshëm për një gabim ose keqkuptim që ka nevojë të korrigjohet.

Nga një këndvështrim konstruktivist, ne duhet kësaj të presim që gabime të logjikës, të menduarit dhe të keqkuptimit të informacioneve të jenë rregull e jo përjashtimi - jo vetëm në mendjet e nxënësve tanë, por edhe në mendjet tona.

Për këtë arsye, rishikimi i strukturave tona njohëse është më i ndërlikuar sesa thjesht zëvendësimi i "njohurive të vjetra" me "njohuri të reja", të cilat mësuesi mund t'i ofrojë duke "ua treguar nxënësve". Përkundrazi, ai është një proces i vazhdueshëm, që shtrihet në një periudhë më të gjatë kohore, në të cilën grupe kontradiktore idesh dhe nocionesh konkurrojnë me njëri-tjetrin - dhe janë vetë nxënësit që ndërmarrin përpjekjen e analizës dhe të interpretimit e jo mësuesit.

**"Të mësuarit përkundrejt zbatimit të tij në jetën reale"**

Mësuesit që përpiqen të korrigjojnë gabimet e nxënësve, do të shohin se thjesht, "duke u treguar" atyre se çfarë është "e drejtë" shpesh nuk është e mjaftueshme. Ata përballen me problemet e mëposhtme:

- Nxënësit nuk duket se po "dëgjojnë": si të përballem unë me problemin se nxënësit, shpesh herë nuk i ndryshojnë idetë e tyre të gabuara, pasi atyre u janë mësuar faktet e koncepte e sakta etj?
- "Nxënësit mësojnë si papagaj": si mund të merrem unë me problemin se njohuritë e shkollës bashkëjetojnë së bashku me një lloj të menduarit naiv - me gabime në logjikë dhe në të menduar, mendime të bazuara në informacione të pasakta, në referenca të përvojës së përditshme, të cilat nxënësit nuk i lidhin së bashku? Ata i mësojnë njohuritë e tyre shkollë përmendësh, vetëm për testet dhe pastaj i harrojnë ato.

Çdo mësues i di këto probleme. Për t'i kapërcyer ato, edhe të mësuarit konstruktivist nuk është i mjaftueshëm. Nxënësit duhet të bëjnë diçka me atë që kanë mësuar. Ata duhet ta zbatojnë atë. Për një mësues kjo do të thotë, për shembull:

- asnjë leksion i pashoqëruar me një detyrë për t'u ndjekur;
- të dëgjohen nxënësit, për shembull, prezantimet, për të vlerësuar procesin e tyre të të mësuarit dhe arritjet;
- që t'i bëjë nxënësit përgjegjës për zhvillimin e tyre, për shembull, duke u caktuar mësimet nëpërmjet detyrave;
- që duhet të dëgjojnë reagimet e nxënësve : ajo çfarë unë vlerësoj të rëndësishme është ... Unë mësoj më mirë kur ...

Detyra e mësimit është që të ofrojë mundësi të përshtatshme për nxënësit për të mësuar dhe të diskutojë me ta për çfarë ecën mirë dhe çfarë jo. Të mësuarit konstruktivist, duke përfshirë edhe analizën dhe interpretimin nga nxënësit si dhe zbatimin e detyrave kërkojnë kohë. Prandaj mësuesi, ndoshta së bashku me nxënësit, duhet të bëjë zgjedhjen se cilat janë temat që meritojnë më shumë kohë për t'u trajtuar. "Bëj më pak, por bëj atë mirë."

## **Drejtimi i procesit të të nxënit dhe përzgjedhja e formave të mësimdhënies**

### **Fletë pune 3: Përzgjedhja e metodave të përshtatshme të mësimdhënies dhe të nxënit**

Në zgjedhjen e një forme të caktuar të mësimdhënies mësuesi merr vendime se si duhet të krijohej dhe të organizohen njësitë e mësimdhënies dhe mjedisit të të mësuarit. Kjo të çon në pyetjen se cilat forma të mësimdhënies, të mësuarit dhe të ndërveprimit shoqëror duhet të përfshihen dhe të harmonizohen me njëra-tjetrën, cila është koha e nevojshme për çdo hap mësimor dhe cilat janë materialet më të përshtatshme për këtë qëllim. Pyetjet në vijim ndihmojnë procesin e përzgjedhjes:

- Çfarë forma të mësimdhënies do të mbështesin proceset e synuara të të mësuarit?
- Cilat forma të ndërveprimit shoqëror do të përzgjedh?
- Çfarë strukturash dhe ritmi do të përzgjedh për kursin?
- Deri në çfarë shkalle, nxënësit mund të marrin pjesë në planifikimin e mësimit dhe në përzgjedhjen e formës së mësimdhënies?
- Duke pasur parasysh tablonë ekzistuese të kushteve të jashtme, cilat qasje të mësimdhënies janë të realizueshme?
- Në cilat metoda dhe stil mësimdhënieje unë jam më i efektshëm?
- Çfarë mund të bëj unë për krijimin e një atmosfere të mirë të mësuarit së bashku me nxënësit?
- A është stili i mësimdhënies sime i drejtë si për djemtë edhe vajzat?
- A inkurajojnë mësimet bashkëpunimin në klasë?
- A janë lënë hapësira të lira (zona, qoshe) ku nxënësit mund të tërhiqen të punojnë individualisht ose në grupe?
- A është klasa gjithmonë vendi më i mirë për të mësuar? A duhet të ndryshohet ose të ristrukturohet ajo? A ekzistojnë mjedise mësimore për qëllime të veçanta? A mund të jenë të dobishme ekskursionet ose eksplorimet?
- Sa liri mund t'u ofroj nxënësve të mi; si t'i vlerësoj aftësitë e tyre?
- A duhet të gjithë nxënësit të mësojnë në bazë të një rruge të paracaktuar? A është qasja ime e mësimit aq e individualizuar dhe aq fleksibile sa të përmbushë nevoja, ritme dhe aftësi të ndryshme të të mësuarit?
- A kanë nxënësit mundësi të zgjedhin procedura të ndryshme të mësuarit?
- Cilën pjesë të detyrave të shtëpisë kam në mendje?
- Cilat forma të ndërveprimit shoqëror janë të përshtatshme për zgjidhje në përputhje me veçoritë e kushteve, objektivave, përmbajtjes dhe proceseve të të mësuarit (punë individuale, punë në çifte, në grupe të vogla ose të mëdha)?

## Drejtimi i procesit të të nxënës dhe përzgjedhja e formave të mësimdhënies

### Fletë pune 4: Pesë format bazë të mësimdhënies dhe të mësuarit

Pesë qasjet metodike përshkruajnë, në një farë mnyre, pesë llojet ideale të mjediseve për të realizuar bashkëveprimin ndërmjet mësuesit dhe nxënësit.

Secila prej tyre lejon ose kërkon, që mësuesit dhe nxënësit të reagojnë dhe të bashkëpunojnë me njëri-tjetrin në mënyra të ndryshme.

Qasjet janë rregulluar në formë shkalle, që fillon me një formë klasike të punës që vë mësuesin në qendër (të mësimdhënies nëpërmjet prezantimit) dhe kalon, shkallë-shkallë, në format me në qendër nxënës.

Ne nuk propozojmë që format e mësimdhënies me në qendër mësuesin të zëvendësohen plotësisht nga format me në qendër nxënës. Përkundrazi, ne do të argumentonim vlefshmërinë e harmonizimit të këtyre formave, dhe që, në fund të fundit, duhet të shkojmë drejt një zhvendosje drejt formave me më shumë nxënës në qendër të mësimdhënies dhe të mësuarit.

Një vëzhgues sipërfaqësor mund të largohet me përshtypjen se puna me nxënës në qendër do të thotë rritje e përtacisë nga ana e mësuesit. Megjithatë, kjo nuk është aspak e vërtetë. Roli i mësuesit ndryshon, siç do të shpjegohet hollësisht më tej, por roli i tij ose i saj ndryshon nga veprimi i drejtpërdrejtë në klasë në atë të përgatitjes së kujdesshme, të ndihmës dhe mbikëqyrjes, të cilat në vend që të ulen vijnë duke u rritur në këtë proces.

Nxënësit të cilët duhet të mësohen se si të mësojnë dhe duhet, në rastin më ideal, të mbështeten nga të gjithë mësuesit e tyre në të gjitha lëndët. Një projekt i këtyre përmasave do të dështonte, nëse ai do të kufizohej në një ishull, le të themi, vetëm në punën e projektit në mes të një oqeani monotone metodike që përsëritet pafund "me mësimdhënien nëpërmjet prezantimit", duke i dënuar nxënësit që të mësojnë përmendësh.

Format themelore të mësimdhënies dhe të mësuarit të treguar këtu janë:

- mësim nëpërmjet prezantimit;
- të mësuarit eksplorues i drejtuar (diskutim në klasë);
- të mësuarit e hapur;
- mësimdhënia individuale;
- të mësuarit me projekte.

Forma e mësimdhënies dhe të mësuarit	Aktivitetet	Tiparet dalluese
Mësimdhënia përmes prezantimit	Tregimi, leksioni, leximi në klasë, raportime, ekspozita, shfaqje, paraqitje, mësimdhënia me shembujve, demonstrimi	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Unë (mësuesi) mund të jap mësim për lëndën direkt, sipas situatave të dhëna në klasë, dhe reagimet e nxënësve janë direkt të dukshme.</li> <li>- Të gjithë nxënësit duhet të arrijnë të njëjtin objektiv – në të njëjtën periudhë kohe, në të njëjtën klasë dhe ambient, me të njëjtën metodë dhe me të njëjtat mjete.</li> <li>- Çështje të paracaktuara të lëndës u kalohen nxënësve.</li> </ul>
Të mësuarit eksplorues i drejtuar (diskutim klase)	Dialogje, pyetje, nxitje, stimulim, drejtim, mbështetje	- Loja e brendshme e ekspozimit dhe stimulimit nga ana e mësuesit dhe kontributet e nxënësve.

## Pjesa 2 - Teaching democracy and human rights

<p>Mësimi i hapur</p>	<p>Mësuesi: këshilla, meditim, mbështetje</p> <p>Nxënësit: përzgjedhje, planifikim, drejtimi i pyetjeve, zbulim, kërkim, projektim, dizajnim, analizë, të menduar, vëzhgim, kontroll</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Nxënësit mund të marrin pjesë në vendime.</li> <li>- Interesat, nevojat dhe iniciativat në emër të nxënësve kanë përparësi të lartë.</li> <li>- Mjedisi i të mësuarit inkurajon veprimtarinë në aktivitetet e nxënësve (fleksibilitet në caktimin e hapësirave dhe mjediseve, një shumëllojshmëri materialesh mësimore, një qoshe për eksperimentim, vizatim, etj.).</li> <li>- Marrëveshje të hapura për mjediset e të mësuarit.</li> <li>- Nxënësve iu jepet një shumëllojshmëri çështjesh dhe materialesh për përzgjedhjen e tyre personale.</li> <li>- Këtu përfshihen edhe mjedise të jashtme për mësimin.</li> <li>- Përzgjedhje e lire e aktiviteteve të të mësuarit.</li> <li>- Punë individuale, me partnerë ose me grupe.</li> </ul>
<p>Të mësuarit individual</p>	<p>Mësuesi: diagnostifikon, drejton, instruktin, mbështet, këshillon, informon, kontrollon, supervizon, Motivon</p> <p>Nxënësit: përzgjedhin, modifikojnë dhe zhvillojnë programin e punës, lexojnë, analizojnë dhe vlerësojnë</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Mjedisi i mësimdhënies e të mësuarit është i specifikuar të plotësojë nevojat e nxënësit (sikundër janë përcaktuar nga njohuritë e mundësitë paraprake (aftësi dhe talente), formimi familjar etj.).</li> <li>- Përshtatja optimale e të gjithë elementëve në procesin e të Për nevojat dhe mundësitë e nxënësit si individ, domethënë, të kërkesave, objektivave, procedurave, metodave, kohës, medias dhe ndihmave (specifika multi-dimensionale).</li> <li>- Materialet didaktike, mbështetja nga media (kompjuterë, softe për të nxënësit, video klipe, fletë pune, modele, piktura për nxënësit, libra shkollor etj.).</li> <li>- Të nxënësit individual inkurajon efikasitetin, ekonomizimin e kohës dhe përpjekjeve, një trajtim sistematik, pavarësinë e mendjes dhe përgjegjshmërinë personale.</li> </ul>

Pjesa 2 - Teaching democracy and human rights

<p>Të mësuarit në projekte</p>	<p>Mësuesi: ndërmjetësim, vëzhgim, këshillim, nxitje, mbështetje, organizim, koordinim</p> <p>Nxënësit: përcaktimi i objektivave, bashkëpunim, planifikim, diskutim, marrëveshje dypalëshe, grumbullim të dhënash dhe informacionesh, drejtim pyetjesh, zbatime, studime, eksperimente, teste, modifikime, dizenjime, krijueshmëri, prodhim, kontroll, vlerësim</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ndarja e interesave, shqetësimeve dhe objektivave të nxënësve janë vendimtare për përzgjedhjen e një çështjeje, trajtimit dhe detyrave.</li> <li>• Një problem i vërtetë (kompleks), i marrë nga jeta reale, ashtu si perceptohet nga nxënësi ose nxënësja shërben si pike fillimi.</li> <li>• Prioritet i jepet arritjes së rezultateve dhe trajtimit ndërlëndor (ndërkurrikular).</li> <li>• Nxënësit nxiten të hynë në përvojat e tyre personale; të nxënësit lidhet me praktikën në jetën reale. Ndërmarrjet afatgjata të cilat zhvillohen përmes një rendi të rregullt stadësh dhe fazash (iniciativa – vlerësimi i interesave dhe nevojave – vendimi për objektivat – përcaktimi i kufizimeve, domethënë, përjashtimi i objektivave të cilat nuk mund të arrihen – plan projekti; planifikimi – afatet finale; ekzekutimi; rishikimi dhe parashikimi për aktivitetet e ardhshme pas projektit, kontrolli dhe perfeksionimi, vlerësimi).</li> <li>• Ndarja dhe përcaktimi i detyrave: punë individuale, me partnerë, në grupe të vogla dhe të mëdha; bashkëveprim.</li> <li>• Nxënësit vizitojnë ambientet jashtë shkolle dhe konsultohen me prindërit e tyre ose ekspertët.</li> <li>• Puna në projekt inkurajon pavarësinë e mendjes dhe të nxënësit duke zbuluar përvojat dhe praktikat personale; bashkëveprimi social me të tjerët.</li> <li>• Mësimdhënia dhe të nxënësit nxisin nxënësit të veprojnë.</li> </ul>
--------------------------------	---	---

## Njësia 5

### Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave

#### 1. Hyrje

Çfarë është e vërtetë për gjithë të mësuarit dhe mësimdhënien në kuadër të EQD/EDNJ? Si dhe pse duhet të vlerësohen nxënësit? A është vlerësimi i drejtë? A mbështet vlerësimi të mësuarit dhe procesin e të mësuarit? Në EQD/EDNJ këto pyetje duhet të trajtohen në detaje dhe për qëllime të ndryshme. Cilat kompetenca mund të vlerësohen? Cilat janë dijet thelbësore? A është më e rëndësishme të mësojmë përmendësh nenet e Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut apo për ndërtimin e sistemit të drejtësisë në vend? Ne nuk mund japim ende një përgjigje përfundimtare për këto çështje që janë objekt edhe i një diskutimi ndërkombëtar.

Çdo lloj të mësuarit duhet të vlerësohet në bazë të suksesit të vet dhe ne do të dëshironim ta diskutonim këtë aspekt me kujdes. Një nga zgjidhjet për këtë pyetje është se cilën formë të vlerësimit do të zgjedhim! Nëse mësuesit dhe nxënësit e bëjnë vlerësimin e arritjeve gjatë dhe jo pas përfundimit të procesit të të mësuarit (vlerësimi formues), vlerësimi do të funksionojë si një lehtësues i të nxënësve dhe do të çojë në arritje më të mira. Ne duam të kontribuojmë për një kuptim më të gjerë të të mësuarit, duke paraqitur qasje të ndryshme dhe jo paragjykuese. Nuk është çështja nëse do të kemi vlerësim ose jo, por se cila do të jetë forma e vlerësimit në secilin moment të kohës dhe se cilat janë objektivat specifike të këtij vlerësimi. Prandaj, ne drejtojmë pyetje të tilla si ato për zgjedhjen e duhur të metodës së të nxënësve: nuk është e rëndësishme çështja e metodës së drejtë, por cila do të përdoret dhe kur.

EQD/EDNJ, siç e kemi përmendur shpesh herë, nuk ka të bëjë thjesht vetëm me një lëndë. Ato janë shumë më tepër. Ato janë koncepte, që në bashkëveprim, përcaktojnë atmosferën e mësimdhënies dhe të mësuarit. Kur vlerësojmë arritjet e nxënësve në EQD/EDNJ ne nuk kufizohemi vetëm në njohuritë e fituara, kompetencat e trajnuara dhe dijen brenda një pjese të lëndës që po testohet. Vlerësimi përfshin edhe veçori dinamike të tilla, si: qëndrimet, njohuritë, aftësitë ndërkurrikulare, si fleksibiliteti, komunikimi, aftësitë e ndërveprimit, argumentimit etj. Për këtë arsye, vlerësimi zhvillohet në dimensione të ndryshme. Kjo është e vlefshme për të gjitha lëndët. Ka edhe elemente të caktuara të EQD/EDNJ të cilat ne nuk jemi në gjendje ose nuk dëshirojmë t'i vlerësojmë, si vlerat dhe qëndrimet, pavarësisht se ato mund t'i gjykojmë si pjesë të kompetencave që dëshirojmë t'i kalojmë te nxënësit.



## 2. Detyrat dhe çështjet kryesore për vlerësimin e nxënësve, mësuesve dhe shkollave

### 2.1 Detyra

Në procesin e planifikimit të mësimave dhe të njësive mësimore, një aspekt që meriton vëmendje është problemi se si të kontrolloni dhe të siguroni përparimin e nxënësve në mësim, si të identifikoni përparimin që kanë bërë dhe si të vlerësohen rezultatet e të mësuarit të nxënësve dhe aktivitetet tuaja të mësimdhënies. Para se të zhvillohen mësimet, ju duhet të planifikoni si të krijoni ose vlerësoni dhe të përmirësoni ndikimin dhe cilësinë e mësimdhënies tuaj dhe se si të regjistroni, analizoni, përmirësoni dhe gjykoni punën dhe aktivitetin mësimor të nxënësve tuaj. Duke vepruar kështu, ju do të merrni parasysh se me çfarë masash dhe instrumentash do të jeni në gjendje të identifikoni dhe të vlerësoni shkallën e realizimit të objektivave mësimore nga klasa ose nga nxënës të veçantë dhe, nëse është e nevojshme, të përcaktoni edhe kriteret ku do të bazoni sistemin e vendosjes së notave.

Në këtë kapitull ju do të gjeni më shumë informacion për vlerësimin e nxënësve, të mësuesve dhe të shkollës në tërësi.

### 2.2 Çështjet kryesore

Procesi i të nxënësve të nxënësve:

- Si identifikohet dhe vlerësohet mësimi i suksesshëm?
- Si aplikohet vetëvlerësimi dhe vlerësimi nga të tjerët?
- Si mund të sigurohem unë se nxënësit i kanë arritur objektivat?
- A e kanë përjetuar nxënësit, rregullisht, suksesin gjatë procesit të të mësuarit?
- A janë ata të vetëdijshëm për përparimin që kanë bërë?
- A i ofron mësimdhënia ime shans të barabartë për sukses si djemve edhe vajzave?
- A e bëjnë nxënësit në mënyrë të vetëdijshme vëzhgimin, kontrollin dhe përmirësimin e të nxënësve dhe të sjelljes së tyre në punë?
- A ju ishte ofruar nxënësve ndonjë udhëzime për t'i ndihmuar gjatë të mësuarit?
- A mundet nxënësit të kontrollojnë dhe vlerësojnë vetë sjelljen dhe rezultatet e tyre të të nxënësve?
- A mundet nxënësit të identifikojnë sjelljen e të mësuarit të kolegëve përmes vlerësimit mes tyre?
- Në vetëvlerësimin e tyre, a i referohen nxënësit edhe objektivave, standardeve, kritereve ose nevojat që kanë përcaktuar vetë?
- A e shoh unë përparimin e nxënësve si individë?
- Si i identifikoj unë problemet e mësimin të nxënësve si individë?
- Si i vëzhgoj unë ndërveprimet sociale në klasë?
- Si i mbaj unë të dhënat e vëzhgimeve dhe vlerësimeve për nxënësit si individë dhe për klasën në tërësi?

Procesi i të nxënësve të mësuesit:

- Si identifikohet dhe vlerësohet mësimi i suksesshëm?
- Në çfarë mënyre zbatohet vetë-vlerësimi dhe vlerësimi nga të tjerët?
- Si, kur dhe me kë mund reflektoj unë për mësimdhëniein time?
- Si i lejoj unë nxënësit e mi të marrin pjesë?
- Si e lidh unë suksesin ose dështimin e nxënësve të mi me mësimdhëniein time?
- Si e vëzhgoj unë përparimin tim në mësimdhënie, dhe si mund të mësoj unë si mësues?

## Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave

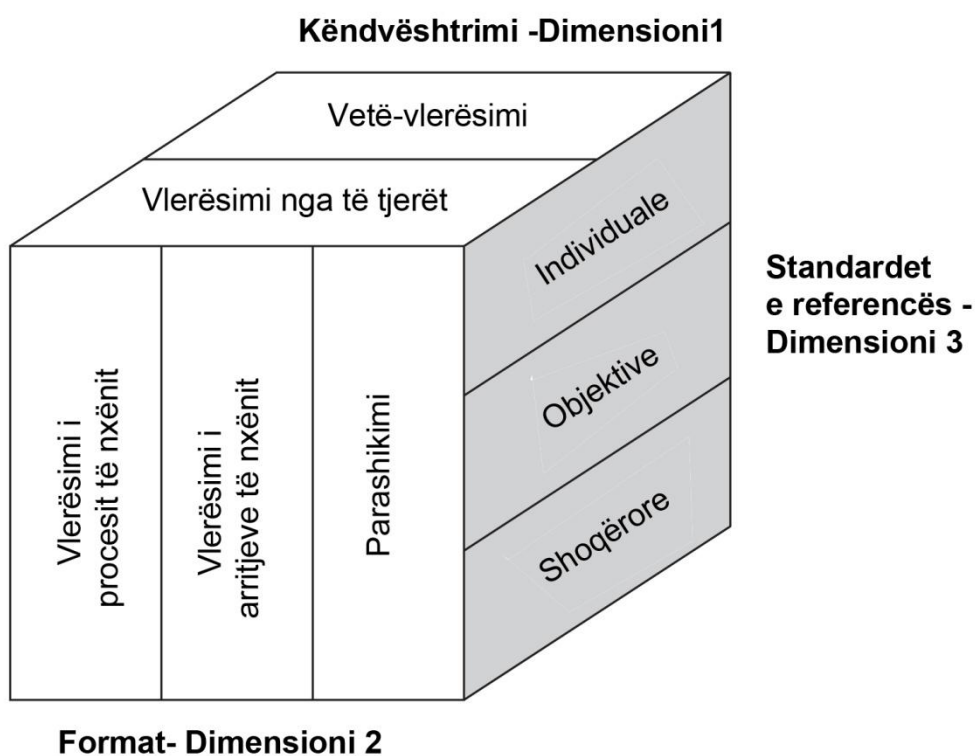
### Fletë pune 1: Dimensione të ndryshme të vlerësimit

Dimensionet e ndryshme të vlerësimit të nxënësve përfshijnë tre nivele. Duke përdorur këtë model kubik, mund të shpjegohet ndërvarësia e tre dimensioneve.

Dimensioni 1 - këndvështrimi: nxënësit mund të vlerësojnë veten (vetëvlerësimi) ose ata mund të vlerësohen nga të tjerët (vlerësim nga të tjerët).

Dimensioni 2 - format: vlerësimi mund të ketë tre forma të ndryshme - vlerësimin e proceseve të të nxënësve, vlerësimin e arritjeve të të nxënësve dhe ai parashikues. Çdo formë ka avantazhet dhe disavantazhet e veta.

Dimensioni 3 - standardet si kriter: për vlerësimin një mësues mund të orientojë veten në një standard individual (nxënësi), në një standard objektiv (qëllimi të mësuarit) ose në një standard shoqëror (pozicioni i nxënësit në klasë). Kjo varet shumë nga standardi si kriter se çfarë ndikimi ka vlerësimi në të mësuarit e nxënësit në të ardhmen.



Para se të fillojmë të reflektojmë për dimensionet e ndryshme, ne duhet të pyesim veten se çfarë kompetencash po vlerësojmë. Në EQD/EDNJ kjo pyetje përgjigjet me tre kompetencat e diskutuara tashmë: kompetencën e analizave, kompetencën e arsytimit politik dhe kompetencën e veprimit.

Në këtë drejtim, ne mund të ngremë pyetjet e mëposhtme, të cilat sillen rreth aspektit të përcaktimit të kriterëve dhe objektivë të qarta për matjen dhe vlerësimin:

- A është e domosdoshmja që po testohet në vlerësimin e performancës së nxënësve (informacion i ruajtur përfundimisht, fakte të rëndësishme të veçantë, dhe përveç njohurive e fakteve të thjeshta, "mjetet e mendimit dhe të veprimit", shkathësitë dhe aftësitë)?
- Në shënimet në punët e nxënësve, a janë shënimet e qarta me kriterë që nuk keqkuptohen?
- A përputhen standardet e arritjeve në test me ato të programit mësimor?
- A janë përcaktuar paraprakisht të gjitha kërkesat që duhet të plotësohen për të arritur një notë të caktuar (nivelet e arritjeve)?

- A mundëson testi që nxënësit të kuptojnë se cilat pjesë të objektivave të të mësuarit janë arritur nga ata?
- A janë zhvilluar lloje të ndryshme të testimit për nxënësit me kushte të ndryshme fillestare?
- A mundën nxënësit të kryejnë teste individualisht kur kjo duket e përshtatshme (për shembull, a mund të zgjedhin ata kohën e saktë të provimit)?

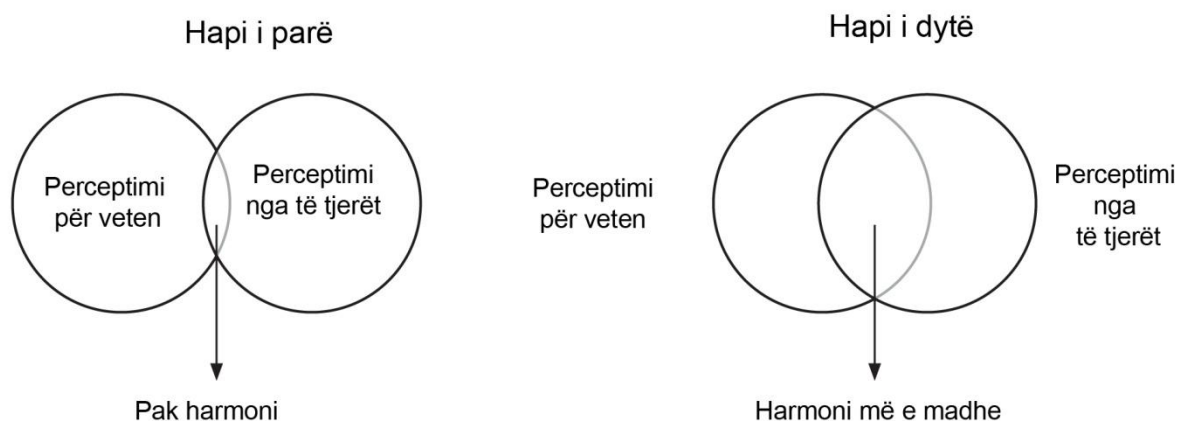
## Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave

### Fletë pune 2: Qëndrimet për vlerësimin

Vlerësimet e brendshme dhe të jashtme e ndihmojnë një person të krijojë një tablo të përgjithshme për pozicionin e tij në lidhje me të mësuarit dhe të planifikojë hapat për të ardhmen. Të dy llojet e vlerësimit ndihmojnë gjithashtu për përcaktimin e qëllimeve të reja. Të gjithë njerëzit janë mësuar me vlerësimin nga të tjerët. Duke u vlerësuar nga njerëzit e tjerë, personi merr informacion nga nxënësit, mësuesit ose prindërit.

Vetëvlerësimi përshkruan aftësinë për të vlerësuar veten dhe për të nxjerrë pasojat e saj. Ai është një instrument thelbësor për të mbështetur nxënësit në autonominë e tyre dhe në largimin nga varësia e asaj çfarë mendojnë mësuesit për ta. Nxënësit që janë në gjendje të vlerësojnë realisht veten zhvillojnë edhe një pamje më të mirë të saj dhe do të jenë më pak të rrezikuar nga ndjenja e pasigurisë. Ata do të jenë më pak të varur nga reagimet e lavdërimit dhe mund të interpretojnë reagimet e mësuesve në mënyrë më të përshtatshme për ta.

Vetëvlerësimi dhe vlerësimi nga të tjerët nuk duhet të jenë domosdoshmërisht në harmoni të plotë, por duhet të dëgjohen në takime të përbashkëta, të mendohen gjatë dhe të diskutohen. Një nxënës nuk e sheh veten automatikisht në të njëjtën mënyrë si mësuesi. Këndvështrimet e ndryshme duhet të parashtrihen dhe të diskutohen. Në këtë mënyrë, mund të korrigjohen pika të paqarta, këndvështrime të ngushta ose ide fikse. Nxënësit duhet të mësojnë hap pas hapi si të vlerësojnë kompetencat dhe aftësitë e tyre si edhe si të ofrojnë reagime për nxënësit e tjerë, si të pranojnë reagimet e tyre dhe si të diskutojnë për to. Nëpërmjet këtij trajtimi hap-pas-hapi, vetëvlerësimi dhe vlerësimi nga të tjerët bëhen më të harmonizuar.



## **Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave**

### **Fletë pune 3: Qëndrimet dhe format e vlerësimit**

#### **Vlerësimi i proceseve të të mësuarit (formues)**

Ky vlerësim i shërben përmirësimit, kontrollit dhe i verifikimit në procesin e të nxënës nga ana e nxënësit ose të aktiviteteve të mësuesit dhe nxënësit për të arritur një objektiv të caktuar.

#### **Vlerësimi i arritjeve të të nxënës (përmbledhës)**

Një vlerësim përfundimtar përmbledh njohurive dhe aftësive që ka fituar nxënësi në fund të një procesi të mësuarit. Qëllimi i tij kryesor është të informojë, për shembull, nxënësit ose prindërit në lidhje me nivelin e arritjeve të nxënësit.

#### **Vlerësimi parashikues**

Ky lloj vlerësimi synon zhvillimin e ardhshëm të nxënësit. Në faza të ndryshme gjatë karrierës shkollore të nxënësit, njerëzit e përfshirë në procesin e arsimimit të tij (nxënësit, mësuesit, prindërit, në disa raste psikologët dhe autoritetet e shkollave) rekomandojnë si një nxënës duhet të vazhdojë karrierën e tij.

#### **Vlerësimi i proceseve të të mësuarit**

Qëllimi kryesor në vlerësimin e proceseve të të mësuarit (ose vlerësimi formues) është të mbështesë nxënësit individualisht. Kështu, përmirësohet efikasiteti i mësimdhënies. Në vend që të luftohet me simptomat, shqyrtohen arsyet e fshehta të vështirësive të të mësuarit dhe trajtohen ato (këto arsye mund të jenë të karakterit njohës ose emocional). Gabimet nuk analizohen por korrigjohen. Në këtë mënyrë, idetë dhe mentaliteti i një nxënësi mund të kuptohet dhe mbështetet në një mënyrë të qëllimshme e të orientuar. Vështirësitë duhet të diskutohen së bashku me nxënësin dhe mund të trajtohen duke përdorur masa ose detyra të veçanta mbështetëse. Duke analizuar burimin e gabimeve, nxënësit nuk duhet të përshtaten sipërfaqësisht, as të ndihen në mëshirë të vështirësive të tyre. Në vend të saj, ata mësojnë se si të zhvillojnë strategji individuale për t'u përballur me problemet e tyre.

Nga ky këndvështrim, i mësuar i suksesshëm do të thotë një drejtim të vazhdueshëm i procesit të të mësuarit dhe i veprimit ndaj gabimeve nga të dy palët – si nga mësuesi edhe nga nxënësi - dhe jo thjesht kërkim për metodat më të mira.

Mundësitë e vlerësimit të proceseve të të mësuarit:

- vëzhgimet;
- teste të vogla të përditshme;
- testet pas një faze të gjatë pune.

Testet që vlerësojnë proceset e të mësuarit veprojnë si një tregues për procesin e mësimdhënies dhe të mësuarit. Ato i mundësojnë nxënësit dhe mësuesit të kontrollojnë nivelin e arritjeve. Mangësitë dhe pasiguritë mund të mbushen e plotësohen me detyra shtesë.

Mundësitë e testimit:

- vëzhgimi i nxënësve, ndërsa ata zgjidhin një detyrë;
- shikim dhe analizim i kujdesshëm i detyrave të përfunduara;
- biseda individuale rreth detyrave të përfunduara;
- drejtimi i pyetjeve rreth mënyrës së zgjidhjes së problemit;
- teste të shkurtra.

Përveç vëzhgimeve dhe bashkëbisedimeve për mënyrën e punës në detyra dhe rreth burimeve të gabimeve lindin edhe synime individuale që nxënësit i vënë vetes. Këto synime mund të vendosen nga mësuesi ose në bashkëpunim me të.

Pasoja që shoqëron këtë lloj vlerësimi është zhvendosja drejt:

- mësimit të orientuar drejt një qëllimi, në vend të të mësuarit e thjeshtë sipas përmbajtjes;
- mësimit të individualizuar në vend të mësimit ku të gjithë punojnë për të njëjtën detyrë.

### **Vlerësimi i arritjeve të të nxënësve**

E thënë shkurt, vlerësimi i arritjeve të të mësuarit (ose vlerësimit përmbledhës) ofron një vlerësim të arritjeve të nxënësit. Ai përmbledh të gjitha njohuritë dhe kompetencat e fituara. Ai vepron si një instrument reagimesh për prindërit, nxënësit dhe mësuesit. Ajo mund të jetë baza e një mbështetje të orientuar drejt një qëllimi.

Këto lloje vlerësimi përdoren pas zhvillimit për një kohë të gjatë të njësive mësimore përmes vëzhgimeve dhe testeve. Ato informojnë përmes trajtimeve të ndryshme për shkallën në të cilën nxënësit kanë realizuar objektivat e ndryshëm. Shembuj të vlerësimit të arritjeve të të mësuarit janë të gjitha llojet e testeve, të cilat kontrollojnë njohuritë e akumuluar të nxënësve ose kompetencat në një pjesë të caktuar të lëndës për një periudhë të caktuar kohore (për shembull, kuice për demokracinë, teste matematike, teste fjalori, teste studimesh sociale). Vlerësimi i arritjeve të të mësuarit përdoret në shkollë, në të gjitha lëndët. Edhe pse ata janë të nevojshëm për notat e nxënësve dhe i japin mësuesit informacione të veçanta në lidhje me ecurinë e përgjithshme të nxënësve, ata bartin edhe probleme të ndryshme.

Si mjet informativ përdoren notat. Në lidhje me notat ka disa probleme ende të pazgjidhura:

- Mësues të ndryshëm e vlerësojnë të njëjtin arritje në mënyra të ndryshme. Vlerësimi nuk është objektiv. Në këtë këndvështrim, nuk ka rëndësi lënda në të cilën vlerësohet nxënësi. Një test matematike do të vlerësohej po aq ndryshe nga mësues të ndryshëm sa edhe një tregim me shkrim. Kështu, vlerësimi ndikohet fuqimisht nga mësuesi që i vlerëson. Kjo mund të jetë një çështje besimi për një nxënës dhe karrierën e tij individuale në shkollën e ardhme, në cilën klasë dhe me cilin mësues ai ose ajo e kalon kohën në shkollë. *Mund të thuhet se objektiviteti i vlerësimit nuk është i plotësuar si kriter.*
- Një mësues ka prirje të vlerësojë të njëjtën punë të një nxënësi në mënyra të ndryshme, në kohë të ndryshme. Vlerësimi nuk është i besueshëm. Pa marrë parasysh se cila lëndë është objekt i vlerësimit, një mësues do të vlerësojë në mënyra të ndryshme në kohë të ndryshme. *Mund të thuhet se kriteri i besueshmërisë nuk është përmbushur.*
- Nuk është e përcaktuar qartë se çfarë është e shprehur përmes një note (aftësitë, kompetencat, njohuritë, qëndrimet?). Kur mësuesit përdorin notat në vlerësimin e arritjeve të tyre ata integrojnë aspekte të ndryshme në notën e dhënë, të tilla, si: arritjet efektive në semestrin e kaluar, aftësinë e vlerësuar të arritjeve, përparimin në të mësuar ose përkeqësimin në krahasim me mesataren e motivimin e klasës, si dhe aspekte disiplinore. Është shumë e vështirë për nxënësin të zbulojë se çfarë nënkupton nota e marrë. Zakonisht, nxënësit nuk dinë për strategjitë e ndryshme të vlerësimit të mësuesve të tyre. Përmbajtja mund të jetë shumë dimensionale dhe hapësira për interpretim mund të jetë e madhe. Duke pasur parasysh funksionet e ndryshme të notave në shoqërinë tonë të tilla, si: kualifikimi, përzgjedhja dhe shpërndarja, interpretimi i notave bëhet edhe më i ndërlikuar. *Mund të thuhet se kriteri i vlerësimit nuk është përmbushur.* Për shumicën e funksioneve të mësipërme, notat sipas një vlerësimi të arritjeve të të nxënësve nuk janë tregues të dobishëm për shkollën e ardhshme ose suksesin në studimet profesionale.
- Praktika e zakonshme e notave sipas një vlerësimi të arritjeve të të nxënësve ka pasoja të rëndësishme e të pa dëshiruara: dhënia e notave brenda një klasë, sipas një shpërndarje normale, të çon edhe më shumë drejt përvojave të dështimit për shkollë me nxënës më të dobët nga ana akademike. Për shkak të vendeve të pakta, pas një shpërndarjeje normale, vendet e mira dhe shumë të mira janë të rezervuara për të njëjtët nxënës; të njëjtët nxënës do të mbeten gjithmonë në anën tjetër të vijës. Edhe në qoftë se përmirësojnë arritjet e tyre akademike ata përsëri do të vazhdojnë të mbeten po prapa liste. Prandaj, duke i renditur nxënësit sipas nivelit të arritjeve të tyre, të vlerësuar në kuadër të klasës, do të çojë vetëm në demotivim dhe humbje të interesit, sepse situata mbetet e pandryshueshme, veçanërisht për ata më të dobët.

- Notat nuk janë të zbatueshme në situata ose për dukuri të caktuara: mund të jetë e thjeshtë në lëndë si matematika për të arritur në një përgjigje të saktë ose të gabuar, por kjo bëhet e vështirë në lëndët e artit ose në ndonjë fushë tjetër krijuese të të mësuarit si dhe ato të gjuhës. Kjo është për shkak të mungesës ose të paqartësisë së kriterëve për vlerësim dhe për shkak të faktit se lëndë të ndryshme kërkojnë aftësi ose kompetenca të ndryshme. Në EQD/EDNJ diskutimi i formave të ndryshme të zgjidhjes së një problemi mund të çojë në ide shumë krijuese ose inovative, ndërsa në lëndët e tjera vetëm një përgjigje mund të merret si e saktë. Pra, ekziston rreziku që notat dhe dëshira për të qenë në gjendje për të vendosur nota për gjithçka për të vlerësuar të nxënësit me metodën e arritjeve, mund të çojë në uniformitet. Një kërkim krijues për mënyra të reja për zgjidhjen e kësaj detyre nuk mund të bëhet.
- Notat për aritmetikën matematikisht janë të pavlefshme: në mënyrë ideale, notat nuk mund të jetë më shumë se vlerësime të përafërta për një numër të përafërt nxënësish brenda klasës. Në këtë drejtim, madje edhe metoda shumë të sakta matematikore nuk mund të shërbejnë si një mjet për përmirësimin e kësaj situatë. Llogaritja e mesatares së një note, duke shtuar nota të ndryshme dhe duke e pjesëtuar përsëri me numrin e notave të dhëna, në mënyrë sipërfaqësore mund të shërbejë vetëm si një burim shtesë i sigurisë në vlerësim. Ajo mund të varet gjithashtu edhe nga koha kur është vënë ajo notë. Një nxënës i cili e fillon semestrin me një notë mjaft të ulët dhe përmirësohet gjatë kohës duhet të vlerësohet ndryshe nga një nxënës tjetër, notat e të cilit përkeqësohen gjatë semestrit. Edhe pse mesatarja e përllogaritur mund të jetë e njëjtë, statusi i arritjeve dhe progresit të të mësuarit të këtyre dy nxënësve nuk janë të barabartë.

Pas problemeve të lartpërmendura, vlerësimi i arritjeve të të mësuarit nuk duhet të jetë e vetmja mënyrë për grumbullimin e informacionit në lidhje me arritjet e nxënësve në EQD/EDNJ. Edhe kompetencat dhe aftësitë e fituara nga nxënësit duhet të maten duke zbatuar metodat e vlerësimit formues.

### **Vlerësimi parashikues**

Vlerësimi parashikues vepron si një mjet për vlerësimin dhe parashikimin e karrierës së ardhshme. Vlerësimi parashikues kombinon aspektet themelore të marra nga një vlerësim i proceseve dhe i arritjeve të të mësuarit dhe përpiket të formulojë një diagnozë për të ardhmen e nxënësit. Kjo të çon në pyetje të tilla si: a mundemi ne të mbështesim zhvillimin individual dhe proceset pozitive të të mësuarit? Vlerësimi parashikues bëhet shumë i rëndësishëm në faza të ndryshme të jetës akademike të nxënësit:

- regjistrimi në shkollë;
- përsëritja e një viti;
- ndryshimi i klasës/shkollës;
- transferimi në lloje shkollash të ndryshme (për shembull, në një shkollë të arsimit special);
- transferimi në një nivel më të lartë shkollimi.

Në këtë aspekt, gjatë dekadave të fundit, diskutimet kanë vazhduar për çështje të tilla si a mundet të përshkruhet vlerësimi parashikues si një formë e vlerësimit apo është mirë të vlerësohet si një ndër funksionet e tij.

**Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave****Fletë pune 4: Standardet për vlerësimin**

Ekzistojnë tre standarde të ndryshme themelore si kriteret për vlerësimin dhe vënien e notave për arritjet e nxënësve:

1. Kriteri individual: arritjet aktuale të nxënësit krahasohen me punën e tij të mëparshme.
2. Kriteri objektiv: arritjet e nxënësit krahasohen me objektivat e përcaktuara.
3. Kriteri social: arritjet e nxënësit krahasohen me atë të nxënësve brenda të njëjtës klasë ose të njëjtit grup moshe.

Tipi i kriterit	Kriteri individual	Kriteri objektiv	Kriteri social
Referenca	Përparimi i të mësuarit	Objektivat e të mësuarit	Kurba normale e shpërndarjes, e mesmja aritmetike, deviacioni
Informacioni	Sa është mësuar ndërmjet kohës 1 dhe kohës 2?	Deri në ç'shikallë është përballur nxënësi me objektivat e të nxënësit?	Sa i madh është deviacioni i përparimit individual nga ai mesatar?
Tipi i vlerësimit	Testet, vlerësimet me gojë, raporti i përparimit të nxënësit, forma e vëzhgimit të strukturuar	Testet me synime të orientuara, raport i përparimit të nxënësit, forma e vëzhgimit të strukturuar	Teste që përfshijnë një orientim me nota për mesataren e klasës
Pasojat pedagogjike	Shumë të larta	Shumë të larta	Shpesh përdoret për përzgjedhje; nuk është i rëndësishëm për orientimin drejt mbështetjes për nxënësit



**Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave****Fletë pune 5: Vlerësimi i nxënësve – ndikimi i vlerësimit në qëndrimin ndaj vetes**

Vlerësimi në shkollë është një fushë e gjerë. Ai jo vetëm që ka ndikim në gjërat e qarta e të vëzhgueshme, si: kualifikimet e nxënësve, pozicionimi i tyre në shoqëri për shkak të notave dhe në karrierën e tyre akademike. Vlerësimi në shkollë ka ndikim edhe në aspekte të tjera që lidhen me individin të tilla, si: imazhi për veten, vetëvlerësimi dhe koncepti i përgjithshëm që dikush ka për kompetencat dhe aftësitë e veta. Roli i shkollës në vetvlerësimin e kompetencave është rritur. Ndikimi i saj i drejtpërdrejtë varet nga mënyra e vlerësimit që është zgjedhur dhe që kryhet në shkollë.

**Kriteri social**

Për shkak të kontekstit shoqëror në të cilin zhvillohet të mësuarit në shkollë, përdorimi i kriterit social si masë, mund të japë informacion thelbësor rreth kompetencave, përmes krahasimit të nxënësve me njëri-tjetrin. Në të njëjtën kohë, vlerësimet rreth kompetencave në këndvështrimin social të krahasimit ndikon fuqishëm në krijimin e imazhit për veten dhe vetëvlerësimin e nxënësve.

**Kriteri individual**

Përdorimi i kriterit individual për vlerësimin nënkupton krahasimin e dallimeve ndërmjet individëve. Cili është dallimi mes arritjeve të nxënësve në EQD/EDNJ, përmes krahasimit të krahasuar me muajin e kaluar? Këtu kemi përdorur një krahasim të përkohshëm. Nxënësit e rinj priren veçanërisht të përdorin këtë kriter si instrument vlerësimi. Shuma e "vlerës së shtuar" regjistrohet për një sasi të caktuar të kohës. Kjo krijon mundësinë t'u ofrohen nxënësve informacione në lidhje me gamën e arritjeve të tyre, si dhe priren në ulje ose në ngritje të saj. Arritjet nuk krahasohen me arritjet e nxënësve të tjerë. Kriteri i krahasimit është përparimi i arritur. Kjo mënyrë e vlerësimit korrespondon gjithashtu me proceset e të nxënësve informal që ndodhin jashtë shkollës, ku nxënësit vlerësojnë kompetencat e tyre në mënyrë autonome.

**Kriteri objektiv**

Arritjet akademike krahasohen me objektivin e të mësuarit. Një përparim i arritur në mënyrë individuale në të mësuarit krahasohet me një objektiv realisht të arritshëm. Kjo mënyrë vlerësimit është një normë bazuar në objektiva dhe informon për qasjen ndaj një synimi të përcaktuar si arritja e përsosur. Krahasimi i arritjeve të nxënësve me përparimin e të mësuarit të nxënësve të tjerë nuk është me rëndësi. Testet e bazuar për kritere janë të orientuara drejt qëllimeve të mirë përcaktuara. Ato matin arritjen me referencë ndaj një karakteristike të caktuar të vendosur nga mësuesi. Kjo gjithashtu do të thotë se mësuesi duhet të ndërtojë dhe të paraqesë objektivat që nxënësit duhet të arrijnë në rezultatet e tyre. Kështu, arritjet e nxënësve nuk do të krahasohen me ato të nxënësve të tjerë. Sipas studimeve të ndryshme në këtë fushë, proceset shoqërore të krahasimeve mes nxënësve fillojnë vetëm kur nuk ka asnjë kriter objektiv të përdorur në vlerësim.

Cilat janë rezultatet e këtij diskutimi? Nëse një mësues dëshiron të forcojë imazhin e vetes dhe vetvlerësimin e nxënësve të vet, duhet që vlerësimi të ndjekë kritere me një objektiv të caktuar. Synimet e përcaktuara nga mësuesi duhet të jenë të qarta dhe duhet t'i komunikohen nxënësve.

## Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave

### Fletë pune 6: Listë kontrolli: "Si i vlerësoj unë nxënësit e mi?"

Kur vlerësojnë nxënësit, mësuesit duhet të kenë parasysh parimet të tilla të rëndësishme si:

- Vlerësimi duhet të jetë një mjet mbështetje: të ndihmojë për përcaktimin e pozicionit individual, të nxjerrë pika për punën e mëtejshme, të forcojë konceptin ndaj vetes dhe vetë imazhin e nxënësve.
- Vlerësimi duhet të ndihmojë nxënësit të vlerësojnë veten e tyre dhe t'ua garantojë atyre këtë mundësi.
- Vlerësimi duhet të jetë transparent: nxënësit duhet të dinë bazat e vlerësimit, kriteret e vlerësimit, si dhe normat e përdorura.
- Vlerësimi duhet të jetë i përshtatshëm me përmbajtjen dhe qëllimet. Njohuritë duhet të vlerësohen ndryshe nga aftësitë.
- Mësuesit duhet të kenë parasysh funksionin e përzgjedhjes që ata përmbushin kur vendosin notat. Në vend të vetëm vlerësimit përmbledhës, bisedat dhe raportet duhet të shndërrohen në metodat dhe mjetet e ardhshme të vlerësimit. Vetëm duke vepruar kështu ne mund të përmirësojmë transparencën brenda sistemit shkollor.
- Testet duhet të jenë të ndërtuara në atë mënyrë që të testojnë qasjen kundrejt qëllimeve të caktuara. (Testet ofrojnë gjithashtu informacion në lidhje me cilësinë e mësimdhënies që është përdorur për arritjen e këtyre objektivave: rezultatet e testimit, japin jo vetëm informacion në lidhje me arritjen e nxënësve, por edhe për cilësinë e mësimdhënies nga mësuesit.)

Pyetje për vetëvlerësim

- Procesi i të mësuarit të nxënësve:
- Si mund të sigurohem unë se nxënësit i kanë arritur objektivat?
- A kanë përjetuar nxënësit rregullisht suksesin e të mësuarit?
- A janë ata të vetëdijshëm për përparimin që kanë bërë?
- A u ofron mësimi im shanse të barabarta për sukses si djemve edhe vajzave?
- A e kryejnë nxënësit me vetëdije vëzhgimin, kontrollin dhe përmirësimin e të nxënësit të tyre dhe sjelljen e punës?
- A u është ofruar nxënësve ndonjë udhëzim për t'i ndihmuar ata në të mësuar?
- A mundën nxënësit të kontrollojnë dhe vlerësojnë vetë sjelljen dhe rezultatet e tyre të të mësuarit?
- A u referohen nxënësit, në vetëvlerësimin e tyre edhe objektivave, standardeve, kriterëve ose nevojave të tyre?
- A jam unë i ndërgjegjshëm për përparimin individual të nxënësve?
- Si mund të identifikoj problemet e mësimit të nxënësve si individë?
- Si mund të vëzhgoj ndërveprimin social në klasë?
- Si mund të mbaj një regjistër të vëzhgimeve dhe vlerësimeve për çdo nxënësit dhe për klasën në tërësi?

Disa pyetje në lidhje me procesin e të mësuarit të mësuesit:

- Si, kur dhe me kë diskutoj unë rreth mësimdhënies sime?
- Si mund t'i lejoj nxënësit e mi të marrin pjesë?
- Si mund ta lidh unë suksesin ose dështimin e nxënësve të mi me mësimdhënien time?
- Si mund të dalloj unë përparimin tim në mësimdhënie dhe si mund të mësoj unë si mësues?

## Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave

### Fletë pune 7: Vlerësimi i mësuesve

Marrja e informacioneve në lidhje me arritjen e nxënësve është një nga parimet qendrore të shkollës<sup>34</sup>. Marrja e informacioneve në lidhje me cilësinë e mësimdhënies është pjesë e trajnimeve profesionale. Në të njëjtën mënyrë, sikundër ne vlerësojmë procesin e të mësuarit dhe fitimin e kompetencave, aftësive dhe njohurive të nxënësve tanë, është po me aq me rëndësi që t'i bëjmë mësuesit të vlerësojnë mësimdhënien e tyre në EQD/EDNJ.

Pa një bazë solide të të kuptuarit të situatës aktuale të mësimdhënies nuk do të jetë e mundur që të bëjmë ndonjë rekomandim për përmirësim në të ardhmen ose ndonjë hap në zhvillimin e mëtejshëm të aftësive, metodave dhe praktikave të mësuesve. Por, sa të mirë janë mësuesit në vlerësimin e mësimdhënies së tyre? Në fakt, shumica e mësuesve priren të nënvlerësojnë arritjen e ardhshme të nxënësve të tyre. Për më tepër, ata shpesh nuk janë në gjendje të ndryshojnë metodat dhe stilin e tyre të mësimdhënies në një drejtim tjetër, nëse lind nevoja. Situata bëhet edhe më interesante kur merren parasysh këndvështrime të ndryshme të vlerësimit: në krahasim me të gjitha grupet e tjera të vlerësimit shkollor (nxënësit, prindërit, administratorët e shkollave etj.) vlerësimi i mësimdhënies së vetë mësuesve ndryshon në masë të madhe nga të gjitha formulimet e opinioneve të tjera<sup>35</sup>. A duhet që t'i forcojmë mësuesit në besimet e tyre? A duhet që ata të fitojnë ndonjë kompetencë të re për të bërë një hap prapa dhe të vlerësojnë mësimdhënien e tyre në mënyrë kritike, por edhe realisht?

---

34. Helmke A. (2003), "Unterrichtsevaluation: Verfahren und Instrumente", *Schulmanagement*, 1, 8-11.

35. Clausen M. and Schnabel K. U. (2002), "Konstrukte der Unterrichtsqualität im Expertenurteil", *Unterrichtswissenschaft*, 30 (3), 246-60.

**Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave****Fletë pune 8: Vetëvlerësimi i mësuesve**

Për praktikën e përditshme të shkollës, vetëvlerësimi i mësimdhënies është metoda më pragmatike dhe më e lehtë e vlerësimit. Zakonisht, këto lloj vlerësimesh kryhen automatikisht ndërmjet mësuesve, megjithëse jo në mënyrë sistematike. Në shumicën e rasteve, mësuesit reflektojnë për mësimdhënien e tyre sa herë që mendojnë se është e nevojshme ose sipas intuitës, kryesisht në rastet kur ata nuk janë të kënaqur me rezultatet. Për të lehtësuar këto procese reflektimi mund të ndihmojnë pyetjet e mëposhtme:

- Si e kam nxitur unë procesin e të mësuarit?
- Si mund të mbaj lart interesin e nxënësve për përmbajtjen e lëndës?
- A janë drejtuar nxënësit drejt problemeve dhe detyrave kryesore?
- A është i dukshëm thelbi i problemit në mësimin e dhënë?
- Sa pyetje drejtova unë?
- Çfarë lloj pyetjesh drejtova unë?
- Çfarë lloj pyetjesh drejtuan nxënësit?
- A ishin pyetjet të lidhura me problemet ose detyrat?
- Cili problem i shkaktoi pyetjet e bëra?
- A i kam dëgjuar sa duhet nxënësit e mi?
- A u respektuan rregullat e komunikimit të miratuara në klasë?
- Si u jam përgjigjur unë kontributeve të nxënësve?
- A po i përsëris kontributet e nxënësve fjalë për fjalë?
- A kam përdorur forma stereotipe të përforcimeve?
- A është nxitur bashkëveprimi ndërmjet nxënësve?
- Cila ishte përqindja e përafërt e kontributeve të mia?
- Cila ishte përqindja e përafërt e kontributeve të nxënësve?
- A ka pasur nxënës me përqindje jashtëzakonisht të lartë të kontributeve?
- Cila ishte pjesëmarrja e vajzave në krahasim me djemtë?
- Çfarë lloj kontributesh kanë ofruar të ashtuquajturit nxënës "të vështirë"?
- A jam përqendruar unë vetëm në disa nxënës?
- Si lindi situata e konfliktit?
- Cila ishte ecuria e konflikteve?
- Si u trajtua konflikti?
- A janë kuptuar nga nxënësit detyrat e dhëna?
- Si u integruan detyrat në proces?
- Çfarë lloj mjetesh mbështetjeje kam siguruar?
- Si u prezantuan rezultatet?
- Si ishin njohuritë, si janë regjistruar njohuritë ose gjetjet?
- Pyetje të tjera.

Kur përdoren lista kontrolli si kjo, duhet të theksohet se përdorimi i tyre ka kuptim vetëm nëse bëhet në bazë të njohurive solide, me baza shkencore dhe empirikisht të sigurta, rreth mësimdhënies dhe efekteve të saj. Në të gjitha rastet e tjera, përgjigjet e thjeshta për pyetjet do të çojnë në një akt të detyrueshëm dhe asgjë tjetër. Së dyti, shumica e listave të kontrollit të përdorura janë përzierjeje e aspekteve të ndryshme, por nuk paraqesin një tablo të plotë të të gjitha aspekteve që mund të lindin në një mësim të dhënë. Prandaj, kur përdoren listat e kontrollit është me rëndësi të veçantë që gjithmonë ato të lihen të paplotësuara ose të rezervohet një hapësirë për aspekte që nuk mund të parashihen paraprakisht.<sup>36</sup>

---

36. Becker G. E. (1998), *Unterricht auswerten und beurteilen*, Beltz, Weinheim.

## Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave

### Fletë pune 9: Puna me ditaret, shënimet, dosjet<sup>37</sup>

Reflektimi për mësimdhënie përmes përdorimit të ditarëve të shkollës, shënimeve ose portofoleve mund të jetë një metodë ideale për vetëvlerësimin dhe një bazë e mirë për të filluar diskutimet didaktike dhe pedagogjike.

#### Ditaret e shkollës

Zakonisht, një ditar ndërtohet në një mënyrë të tillë që lejon një lloj dialogu (me një koleg, mësues shkollë ose nga një shkollë tjetër etj). Në një ditar shkollë, mësuesi shkruan për përvojat e tij ose të saj, në një farë mënyrë si ditaret personale, duke shprehur edhe interpretimet personale dhe ndjenjat për një mësim ose sjellje të caktuar ose mënyrat e bashkëveprimit që ka ndërmarrë. Një ditar lë hapësirë për vërejtjet personale dhe është i hapur për vërejtjet e një personi tjetër. Akti i futjes në dialog me dikë tjetër dhe leximi i vërejtjeve, interpretimeve dhe mendimeve për diçka që dikush e ka menduar më parë, krijon një nivel të lartë të reflektimit rreth proceseve të mësimdhënies dhe të mësuarit dhe ofron hapësirë të mtejshme për diskutim. Për reflektimin për mësimet e EQD/EDNJ është e rekomandueshme që mësuesit e kolegët e shkollës të jenë të familjarizuar me EQD/EDNJ.

#### Shënimet

Një libër shënimesh është një përshkrim i një procesi pa ndonjë koment ose vërejtje personale. Në një bllok shënimesh paraqiten fakte të pastra të cilat mund të lexohet përsëri nga mësuesi dhe të mundën të krijojnë kështu një shkallë reflektimi. Nga ky këndvështrim, një bllok shënimesh mund të krahasohet me një ditar ose liber ditari shkollë pa elementet e interpretimit dialogut personal. Përdorimi i shënimeve bën sens kur mësuesi i kthehet atyre relativisht brenda një kohe të shkurtër. Meqenëse një bllok shënimesh nuk përfshin ndonjë lloj vërejtjeje ose interpretimi të bëhet paksa i vështirë për të rikujtuar element të veçantë të mësimin që kanë ndodhur para një kohe të gjatë.

#### Dosjet

Një dosje për mësuesin është një koleksion i materialeve që janë krijuar dhe vendosur së bashku nga mësuesi. Ato kanë për qëllim të tregojnë pikat e forta të mësimin në EQD/EDNJ, si dhe fusha e identifikuar për zhvillimin e mtejshëm. Një dosje është menduar të jetë një instrument që tregon kompetencat e një mësuesi në një fushë të caktuar. Në trajnimin modern të mësimdhënësve, portofolet e trajnimit janë bërë një instrument i përbashkët për kualifikim. Në një kuptim të dytë, një portofol është edhe një instrument reflektimi. Ai ofron hapësirë për kritika dhe për identifikimin dhe vlerësimin e ndikimit të mësimin, metodave, ndërveprimit me nxënësit etj. Elementet që mund të përfshihen në një dosje janë:

- biografi e shkurtër e mësuesit;
- përshkrim i klasës;
- mësimet e përzgjedhura (fletë pune, materialet e nxënësve);
- vlerësimet e produkteve të nxënësve;
- rezultatet e testimit (nëse ka ndonjë);
- deklaratë personale për filozofinë e mësuesit në mësimdhënien e EQD/EDNJ;
- produkte të tilla, si video ose fotografi nga mësimet të veçanta të EQD/EDNJ;
- mendime nga bashkëkolegë të cilët kanë vëzhguar mësimet në orët e EQD/EDNJ;
- dokumentacioni i projektit, nëse mësuesi ka kryer ndonjë në lidhje me EQD/EDNJ.

37. Metodave të sugjeruara në këtë fletë pune mund të përdoret edhe për nxënësit dhe janë instrumente të zakonshme të kulturës së mësimdhënies dhe të mësuarit në vende të ndryshme të Evropës.

**Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave****Fletë pune 10: Mësimdhënia në bashkëpunim dhe vlerësimi i kolegëve**

Pa dyshim, planifikimi i mësimeve në bashkëpunim për orët e EQD/EDNJ, së bashku me një mësues tjetër koleg mund të jetë një instrument i dobishëm për informacion të ndërsjellë dhe koordinim, si dhe për zhvillimin e orës së mësimit duke përfshirë vlerësimin e efektivitetit të proceseve të tilla<sup>38</sup>

Planifikimi i përbashkët mund të kufizohet vetëm në përgatitjen e thjeshtë të një mësimi (si është bërë në shumicën e vendeve) ose në mësimdhënien e përbashkët të mësimit (së bashku, përmes mësimdhënies në ekip). Masat fillestare të bashkëpunimit për planifikimin dhe mësimdhënien kanë ende një përparësi të vogël në institucionet e trajnimit të mësuesve në shumë vende evropiane. Kultura e lënies së deryve të hapura për njëri-tjetrin është një proces që kërkon kohë të gjatë për t'u zhvilluar.

Mbetet një fenomen interesant që një numër mësuesish janë në mëdyshje për të punuar ngushtësisht me një koleg tjetër.<sup>39</sup> A mos ndodh kështu, sepse mungojnë modelet e praktikës së mirë? A mos kjo ndodh për shkak se mësuesit kanë frikë se do të duhet të shpenzojnë edhe më shumë kohë në shkollë? Apo mësuesit kanë frikë nga mundësia e vlerësimit nga kolegët?

Si një formë e planifikimit të mësimdhënies në bashkëpunim, për të kursyer kohën e çmuar, shërbejnë grupet kolegjiale dhe uljet e përbashkëta për EQD/EDNJ. Sugjerimet e mëposhtme mund të shërbejnë si udhëzues:<sup>40</sup>

Madhësia e grupit:	Tre mësuesit vizitojnë njëri-tjetrin dy herë çdo mes viti (secili pret dy vizita dhe kryen katër vizita - ata gjithmonë shkojnë në dyshe).
Organizimi:	Tre mësuesit planifikojnë vizitat së bashku sipas planifikimit aktual në mënyrë të decentralizuar.
Aktualiteti i lëndës:	Mësuesit ndjekin mësime të njëri-tjetrit në EQD/EDNJ. Cilat janë temat e tyre kryesore (ose lëndën që kanë dhënë më parë) e cilat nuk janë aktuale.
Ngritja e grupit:	Bashkimi në grup mund të ndodhë për shkak të simpatisë. Kjo siguron një nivel minimal të besimit
Detyra e drejtuesit:	Roli i drejtorit është që të mbajë shënimet e numrit minimal të vizitave mes tyre. Drejtori nuk duhet të përfshihet në pyetjet rreth përmbajtjes së çështjeve të mësimdhënies
Fokusi tematik:	Pyetjet që mund të jenë pikat e fokusit të këtyre takimeve mes kolegëve mund të lindin nga interesa ose marrëdhënie të ndryshme: a) një mësues dëshiron të marrë reagime për një pyetje të caktuar, b) një metodë/aktivitet i ri që është vendosur ose prezantuar duhet të vlerësohet tani ose c) duhet të vlerësohen parimet pedagogjike (për shembull, të formuluar në programin ose në profilin e shkollës).

Ka disa arsye për të shtuar elementin e mendimeve të bashkëmoshatarëve, të vëzhgimit dhe analizave të orës së përbashkët të planifikimit të mësimdhënies. Vëzhgimi i kolegëve gjatë mësimdhënies së EQD/EDNJ do të jetë vlerë shtesë pozitive për të fituar më shumë njohuri për mësimdhënien e lëndës. Ajo shërben jo vetëm si një instrument diagnostifikues, por edhe si një instrument për përmirësimin e stileve dhe metodave të mësimdhënies.

38. Helmke A. (2003), "Unterrichtsevaluation: Verfahren und Instrumente", *Schulmanagement*, 1, 8-11.

39. Po aty.

40. Klippert H. (2000), *Pädagogische Schulentwicklung. Planungs- und Arbeitshilfen zur Förderung einer neuen Lernkultur*, Beltz, Weinheim.

Arsyet për këtë janë në vijim<sup>41</sup>

- Të mësuarit si të japësh mësim është më efikas në një orë reale, sesa në një reflektim të përbashkët ose në një situatë hipotetike.
- Kur shqyrtohet një orë mësimore, shumë prej detajeve që e përbëjnë atë nuk mund të shpjegohen lehtë si: rutinat e veprimit, gjuha trupore, mimika, sjelljet e komunikimit etj.
- Ndryshimi i këndvështrimit dhe vendosja e një distance të caktuar gjatë vëzhgimit të një orë mësimi na ndihmon të vlerësojmë edhe cilësinë e mësimdhënies sonë.
- Vëzhgimi i një ore mësimi na shkarkon nga ndërmarrja e veprimeve. Ai krijon mundësi për të identifikuar më shumë detaje dhe për të fituar më shumë hapësirë për reflektim.
- Ekziston mundësia që të merren një numër sugjerimesh për çdo mësim të vëzhguar, që vlejnë për mësimdhënien tënde. Ndryshimet e personaliteteve dhe të stileve të mësimdhënies mund të jenë një burim interesant për shtysa pozitive, të cilat një mësues nuk mund t'i marrë në hapat e para të punës së tij si mësues.
- Ndjekja e orëve dhe të gjithë elementëve të planifikimit dhe të reflektimit përfshijnë diskutimin e çështjeve didaktike dhe metodike dhe janë pjesë e zhvillimit të shkollës, e cila si pikë fillestare ka pikërisht nivelin e mësuesit.

---

41. Leuders T. (2001), *Qualität im Mathematikunterricht der Sekundarstufe I und II*, Cornelsen, Berlin.



## Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave

### Fletë pune 11: Vlerësimi i EQD/EDNJ në shkollë

Demokracia nuk është një mekanizëm automatik. Në njërën anë, demokracia është një arritje në historinë e demokracive të vjetra dhe, në anën tjetër, është rezultat i një procesi të gjatë e të qëndrueshëm i cili varet nga situata specifike në një vend. Qëndrimet demokratike nuk janë të dhënë nga natyra, por duhet të fitohen nga çdo individ me anë të përvojave në kontekstet shoqërore, në familje dhe në shkollë. Demokracia nuk mund të mësohet vetëm në mësimet e EQD/EDNJ. Demokracia duhet të shpalosë veten në strukturat e ndryshme joformale dhe formale të një shkolle. Prandaj, shkolla ka një rol kyç për një shoqëri të qëndrueshme demokratike. Për më tepër, "një shkollë e strukturuar dhe që funksionon në mënyrë demokratike jo vetëm promovon EQD/EDNJ dhe përgatit nxënësit e saj të zënë vendin e tyre në shoqëri si qytetarë të angazhuar demokratë: por ajo bëhet edhe një institucion më i lumtur, më krijues dhe më efektiv".<sup>42</sup>

Shkollat mund të vlerësohen duke përdorur kritere të caktuara për identifikimin e cilësisë së mësimdhënies së EQD/EDNJ si edhe të shkallës së vlerave të jetuarit dhe ushtrimit të të drejtave të njeriut dhe demokracisë në shkollë. Kjo mund të bëhet duke përdorur praktikën e vetëvlerësimit.

Për vlerësimin e EQD/EDNJ në shkolla nevojiten tregues që pasqyrojnë fusha të ndryshme të shprehjes. Tri janë fushat kryesore:<sup>43</sup>

1. kurrikula, mësimdhënia dhe të nxënit;
2. klima në shkollë dhe etika;
3. menaxhimi dhe zhvillimi.

Për më tepër, këta tregues e shpalosin EQD/EDNJ si një parim i politikës dhe të organizimit të shkollës dhe si një proces pedagogjik.

Në këtë vëllim ne sugjerojmë instrumentet dhe mjetet për vetëvlerësimin e një shkolle, që përfshijnë të gjithë pjesëmarrësit e saj e jo vetëm vlerësues të jashtëm. Vetëvlerësimi, në këtë kontekst, kërkon që vlerësimi të shihet si pikënisje e një procesi përmirësimi, jo si fundi i diçkaje që ka ndodhur.

Për një përshkrim më të hollësishëm të vlerësimit të një shkolle në drejtim të qeverisjes demokratike, ju lutem shihni fletët e punës nga 12 deri në 18.

---

42. Këshilli i Europës (2007), Qeverisja Demokratike e Shkollës, Strasbourg, fq. 6

43. Këshilli i Europës (2007), Qeverisja Demokratike e Shkollës, Strasbourg,

**Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave****Fletë pune 12: Treguesit e cilësisë së EQD/EDNJ në një shkollë**

Dokumenti i Këshillit të Evropës "Sigurimi i Cilësisë së Edukimit për Qytetari Demokratike në Shkollë" përfshin një grup treguesish të ndarë në nëntema dhe përshkrues, të cilët pasqyrojnë një cilësi të dëshiruar të EQD/EDNJ në një shkollë. Këto kritere mund të përdoren për gjykim dhe vlerësim. Zbatimi i tyre do të ofrojë një krahasim ndërmjet gjëndjes së një shkolle në lidhje me EQD/EDNJ dhe synimeve të dëshiruara.

Tabela më poshtë, pjesë e dokumentit të sipërpërmendur, mund të përdoret për vlerësimin e gjëndjes së EQD/EDNJ në një shkollë në bazë të treguesve të cilësisë.<sup>44</sup>

Fushat	Treguesit e cilësisë	Nëntemat
Kurrikula, mësimdhënia dhe të nxënësve	Treguesi 1 A ka të dhëna për vendin e duhur të EQD/EDNJ në objektivat e shkollës, politikat dhe planin kurrikular?	<ul style="list-style-type: none"> <li>Politikat e shkollës</li> <li>Planifikimi zhvillimit të shkollës në EQD/EDNJ</li> <li>EQD/EDNJ dhe kurrikula e shkollës</li> <li>Koordinimi i EQD/EDNJ</li> </ul>
	Treguesi 2 A ka të dhëna të kuptimit të EQD/EDNJ nga nxënësit dhe mësuesit dhe të zbatimit të këtyre parimeve në praktikën e tyre të përditshme në shkollë dhe klasë?	<ul style="list-style-type: none"> <li>Rezultatet e të nxënësve EQD/EDNJ</li> <li>Metodat dhe proceset e mësimdhënies dhe të nxënësve</li> <li>Monitorimi i EQD/EDNJ</li> </ul>
	Treguesi 3 A janë planifikimi dhe praktikat e vlerësimit brenda shkollës në harmoni me EQD?	<ul style="list-style-type: none"> <li>Transparenca</li> <li>Drejtësia</li> <li>Përmirësimi</li> </ul>
Etika dhe klima në shkollë	Treguesi 4 A i reflekton si duhet etika e shkollës parimet e EQD/EDNJ?	<ul style="list-style-type: none"> <li>Aplikimi i parimeve dhe vlerave të EQD/EDNJ në jetën e përditshme</li> <li>Lidhjet dhe modelet e autoritetit</li> <li>Mundësitë e pjesëmarrjes dhe vetshprehjes</li> <li>Procedurat për zgjidhjen e konflikteve dhe trajtimit të dhunës, ngacmimit dhe diskriminimit, përfshirë politikat e disiplinës</li> </ul>
Menaxhimi dhe zhvillimi	Treguesi 5 A ka të dhëna të udhëheqjes efikase të shkollës bazuar në parimet e EQD/EDNJ?	<ul style="list-style-type: none"> <li>Stili i udhëheqjes</li> <li>Vendim marrja</li> <li>Ndarja e përgjegjësisë, bashkëpunimi dhe puna në grup</li> <li>Përgjigjja</li> </ul>
	Treguesi 6 A ka shkollë një plan të mirë zhvillimi që reflekton parimet e EDC/HRE?	<ul style="list-style-type: none"> <li>Pjesëmarrja dhe përfshirja</li> <li>Zhvillimi profesional dhe organizues</li> <li>Menaxhimi i burimeve</li> <li>Vetë vlerësimi, monitorimi dhe llogaridhënia</li> </ul>

(Këshilli i Europës, Qeverisja *Demokratike e Shkollave*, 2005, fq 58)

44. Kur u zhvillua ky instrument në vitin 2005, treguesit në tabelën e mësipërme u përshkruan si tregues të EQD. Shtesa EQD/EDNJ është bërë në këtë tabelë për këtë vëllim

## Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave

### Fletë pune 13: Parime të përgjithshme për vlerësimin e EQD/EDNJ

"EQD/EDNJ është një koncept dinamik, gjithëpërfshirës dhe orientues për ecje përpara. Ai promovon idenë e shkollës si një bashkësi e të mësuarit dhe mësimdhënies për jetën në një demokraci, e cila shkon përtej çdo lënde shkollore të veçantë, mësimdhënies në klasë ose marrëdhënies tradicionale mësues-nxënës "(Këshilli i Evropës, Qeverisja Demokratike e Shkollave, 2005, fq. 80).

#### Vlerat, qëndrimet dhe sjelljet

Siç u vu në dukje në Pjesën 1 të këtij vëllimi, EQD/EDNJ ka të bëjë kryesisht me ndryshimin e vlerave, qëndrimeve dhe sjelljes. Si në të gjitha vlerësimet, qofshin këto nxënës, mësues ose shkolla, vlerësimi i dimensioneve si vlerat dhe qëndrimet është jashtëzakonisht e vështirë, sepse ajo mbart rrezikun e një interpretimi shumë subjektiv. Për më tepër, vlerat dhe qëndrimet jo vetëm shprehin veten në mënyrë të qartë përmes sjelljes direkte, por janë të përfshira qartë në mënyrën se si punon, komunikon dhe është e organizuar kjo shkollë.

#### Si të mblidhen të dhënat

Vlerësimi i EQD/EDNJ në një shkollë mund të bëhet në mënyra të ndryshme. Treguesit e EQD/EDNJ sigurojnë vetëm kuadrin e përgjithshëm të zhvillimit të mënyrave të ndryshme të grumbullimit të të dhënave ose për përcaktimin e metodave të ndryshme që do të përdoren për marrjen e informacionit.

Për këtë, pyetjet e mëposhtme mund të jenë të dobishme (po aty, fq 81):

**Çfarë:** Çfarë informacioni dhe provash duhen kërkuar?

- organizimi i shkollës
- vlerat dominuese në klasë
- të kuptuarit e koncepteve kyçe
- marrëdhëniet e autoritetit etj.

**Ku:** Cilit mjedis të mësuarit të EQD/EDNJ i referohen treguesit/nëntemat e dobishme dhe ku mund të gjenden dëshmi për të?

- mësimi në klasë
- takimi i mëngjesi
- puna në grupe brenda orës së EQD/EDNJ
- festime në shkollë
- java e projektit etj.

**Materiali:** Cilat dokumenta do sigurojnë informacionet e nevojshme?

- dokumenti i politikave shkollore
- kurrikula e shkollës
- statuti i shkollës
- karta e nxënësit

→ kodi i etikës i mësuesit etj.

**Kush:** Cilët persona/grupe të aktorëve do sigurojnë informacionin e nevojshëm?

→ nxënësit

→ mësuesit

→ prindërit

→ administrata vendore, OJQ-të, etj.

**Si:** Si duhet të grumbullohen të dhënat, cila metodë do të përdoret?

→ pyetësor

→ grupe fokusimi

→ diskutime

→ intervista individuale

→ vëzhgim etj.

## Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave

### Fletë pune 14: Udhëzime për vet-vlerësimin e shkollave

Kur një shkollë vendos për t'iu nënshtruar vetëvlerësimit nëpërmjet EQD/EDNJ, ajo duhet të jetë e vetëdijshme për faktin se kjo mund të marrë një kohë të gjatë, ndoshta edhe një vit shkollor. Kjo mund të jetë gjithashtu edhe një periudhë sfide që përfshin shumë hapa dhe aktivitete të ndryshme.

Lista e mëposhtme, e marrë nga dokumenti "Sigurimi i Cilësisë së Arsimit për Qytetari Demokratike në Shkollë" ( Këshilli i Evropës, Qeverisja Demokratike e Shkollave, 2005, fq. 73) mund të jetë ndihmë në mënyrë që të mbani mend udhëzimet kryesore:<sup>45</sup>

- të ndërgjegjësohen të gjithë aktorët në lidhje me nevojën për dhe procesin e vetëvlerësimit të EQD/EDNJ, si një mjet për përmirësimin personal, profesional dhe shkollor;
- të sigurohet informimi i të gjitha palëve të interesuara për kornizën vlerësuese në EQD/EDNJ dhe qëllimin e saj;
- të përzgjidhet qasja më e përshtatshme për vetëvlerësim, duke u konsultuar me një gamë të gjerë të palëve të interesuara dhe ekspertëve;
- të hartohen mjete të vlefshme dhe të besueshme të vlerësimit (si pyetësorët, pyetjet e intervistës) me ndihmën e ekspertëve nga institutet kërkimore arsimore ose mjete të trainimit të mësuesve;
- të përgatitet stafi i shkollës dhe aktorët e tjerë për vlerësimin, duke përfshirë trajnimin e tyre në përdorimin e mjeteve të vlerësimit;
- të krijohet një klimë vërtetësisë, reflektimi të ndershëm, besimi, përfshirjeje, llogaridhënieje dhe përgjegjësie për rezultatet.



- Njih dhe zvogëlo kërcënimin e emrit të keq të vlerësimit
- Kupto sfidën e vetëvlerësimit si proces të mësuar
- Zhvillo njohuritë dhe aftësitë e vlerësimit
- Forco angazhimin e gjithë përmirësimit të shkollës

45. Kur u zhvillua ky instrument në vitin 2005, treguesit në tabelën e mësipërme u përshkruan si tregues të EQD. Shtesa EQD/EDNJ është bërë në këtë tabelë për këtë vëllim

## **Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave**

### **Fletë pune 15: Përfshirja e aktorëve të ndryshëm në procesin e vlerësimit të EQD/EDNJ në shkollë**

Kur një shkollë vendos t'i nënshtrohet një vetëvlerësimi, nevojitet një organizim i mirë. Në mënyrë ideale, duhet të ketë një person përgjegjës për drejtimin dhe mbajtjen e dokumentacionit të të gjithë procesit. Në shumicën e rasteve, ky do të jetë drejtori i shkollës ose një person tjetër i caktuar posaçërisht për këtë detyrë. Personi përgjegjës duhet të jetë i vetëdijshëm se drejtimi i këtij procesi kërkon shkallë të lartë koordinimi dhe lehtësimit, e jo thjesht një udhëheqje nga lart-poshtë. Siç është vënë në dukje në udhëzimet e vetë-vlerësimit të shkollave (Flete Pune 14), një proces i vetëvlerësimit nuk duhet të pengohet duke kërcënuar mësuesit ose nxënësit me aspekte të pushtetit ose kontrollit.

Për këtë arsye është e nevojshme qasja pjesëmarrëse dhe bashkëpunuese (Këshilli i Evropës, Qeverisja Demokratike e Shkollës, 2005, fq. 74).

Rekomandimet e mëposhtme përmbledhin faktet më të rëndësishme që lidhen me përfshirjen e aktorëve të ndryshëm.

#### **Ngritja e një ekipi vlerësimi**

Ekipi i vlerësimit mund të përbëhet nga shtatë deri në nëntë persona. Ky ekip mund të përfshijë drejtorin e shkollës, një ose dy mësues, një ose dy përfaqësues të nxënësve, këshilltarin shkollor (këtë rol mund ta luajë psikologu shkollor), një prind, një përfaqësues i bashkësisë lokale (ose përfaqësuesi i OJQ-së) dhe një përfaqësues nga një institut kërkimor ose institucion trajnimi mësuesish.

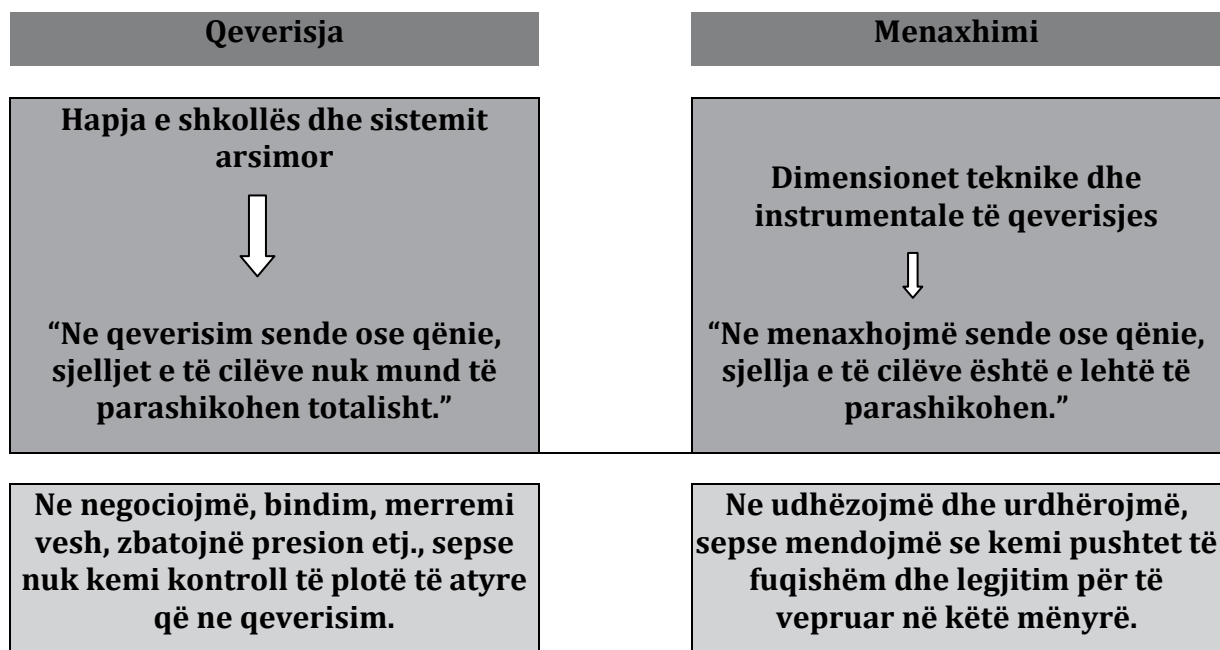
Detyrat e ekipit të vlerësimit janë si më poshtë (po aty, fq. 75f):

- të përgatisë mjetet e vlerësimit;
- të sigurojë trajnimin e stafit të shkollës në teknikat e vlerësimit dhe përdorimin e instrumenteve të vlerësimit në EQD/EDNJ;
- të sigurojë informacion dhe këshillim për vlerësuesit dhe palët e interesuara gjatë gjithë procesit;
- të monitorojë zbatimin e mjeteve të vlerësimit;
- të analizojnë dhe të interpretojnë gjetjet në bashkëpunim dhe konsultim me një gamë të gjerë të grupeve të interesit dhe ekspertëve të jashtëm;
- të përgatisë formularë të ndryshëm të raporteve për grupet e ndryshme të palëve të interesuara;
- të marrë dhe të analizojë komentet dhe sugjerimet e palëve të interesuara pas shqyrtimit të raporteve të tyre.

Shënim i rëndësishëm: në përgjithësi, mendimet e aktorëve të ndryshëm duhet të kërkohen dhe të krahasohen (për shembull, përmes pyetësorëve paralelë). Kryesore në këtë kontekst janë pikëpamjet e nxënësve në drejtim të përvetësimit të kompetencave të EQD/EDNJ, të tilla si: reflektimi, të menduarit kritik, përgjegjësia për përmirësimin dhe ndryshimin (po aty, fq. 77). Ajo që duhet të shqyrtohet nga ekipi i vlerësimit është dukuria e përgjigjeve "politikisht korrekte", të dhëna nga nxënësit në kontekstin e mësimdhënies dhe shkollës. Nëpërmjet përcaktimit të qartë të metodave të përdorura, kjo mund të reduktohet deri diku (intervista për bashkëmoshatarët, pyetësorë shumë të hapur, emrat e fshehur etj.).

**Vlerësimi i nxënësve, mësuesve dhe shkollave**  
**Fletë pune 16: Qeverisja dhe menaxhimi në shkollë<sup>46</sup>**

Një shkollë mundet të vlerësohet duke parë edhe mënyrën sesi janë reflektuar proceset e EQD/EDNJ në mënyrën se si është qeverisur shkolla. Në këtë drejtim, është përdorur termi "qeverisje demokratike e shkollës". Në këtë kontekst, janë të pranishme dy lloje procesesh që duhet të dallohen nga njëra-tjetra:



Kësisoj, menaxhimi përshkruan aspektet organizative dhe dimensionin teknik dhe operativ në një shkollë ose në sistemin arsimor. Nëpërmjet prezantimit të proceseve gjithnjë e më të hapura në shkollë, të cilat karakterizohen nga nevoja dhe interesa të ndryshme, është përdorur termi "qeverisje" (Këshilli i Evropës, Qeverisja Demokratike e Shkollave, 2007, fq. 9).

Përfitimet e qeverisjes demokratike të shkollës mund të përmblihen në këto pika (po aty, fq. 9):

- për të përmirësuar disiplinën;
- për të reduktuar konfliktin;
- për të bërë shkollën më konkurruese;
- për të siguruar ekzistencën e ardhshme të demokracive të qëndrueshme.

45. Për vlerësimin e shkollës nga pikëpamja e EQD/EDNJ ne kemi përgatitur tregues në fletën e punës 11.

## Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave

### Fletë pune 17: Të përqendrohemi në qeverisjen demokratike të shkollës

Për vlerësimin e gjëndjes së shkollës në lidhje me praktikën e EQD/EDNJ dhe lidhjeve në të mes të teorisë dhe praktikës ose mes politikës dhe demokracisë së jetuar, ne sugjerojmë matricën e mëposhtme (Këshilli i Evropës, *Qeverisja Demokratike e Shkollave*, 2007).

Çdo shkollë përfshin tre parime kryesore në lidhje me EQD/EDNJ. Këto janë:

- E drejta dhe përgjegjësitë;
- Pjesëmarrja aktive;
- Vlerësimi i diversitetit.

Në çdo shkollë ka gjithashtu fusha kyç ku shpalosen këto parime. Këto janë:

- qeverisja, lidhshipi dhe llogaridhënia publike;
- edukimi me në qendër vlerat;
- bashkëpunim, komunikimi dhe përfshirja: konkurrueshmëria;
- disiplina e nxënësit.

Matrica e mëposhtme tregon nivele të ndryshme të shprehjes së parimeve në të gjitha fushat.

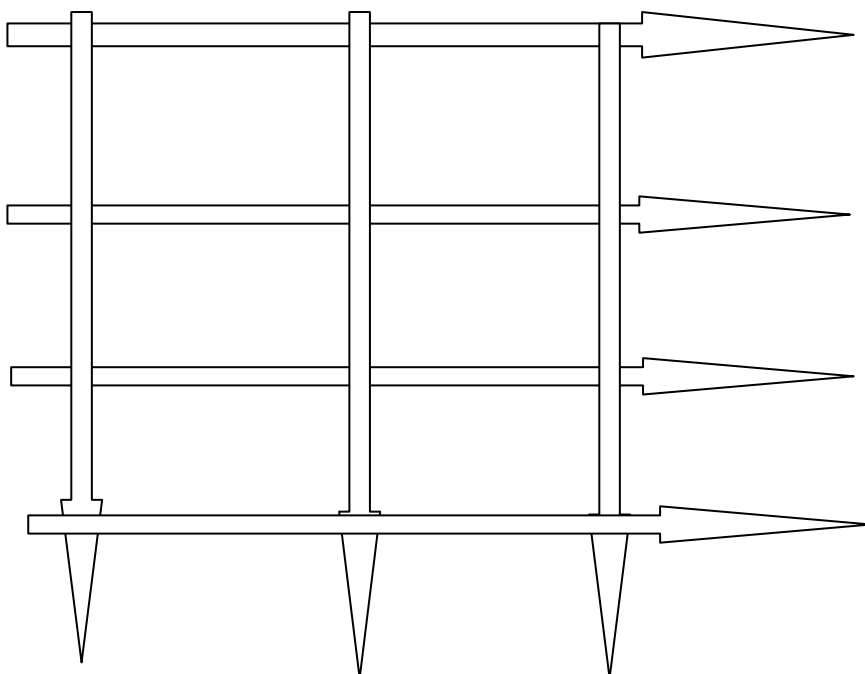
	Të drejtat dhe përgjegjësitë	Pjesëmarrja aktive	Vlerësimi i diversitetit
--	------------------------------	--------------------	--------------------------

Qeverisja, lidhshipi,  
menaxhimi dhe  
llogaridhënia  
publike

Arsimimi me  
në qendër  
vlerën

Bashkëpunimi,  
komunikimi dhe  
përfshirja

Disiplina e  
nxënësit



Informacione më të detajuara për të kuptuar dhe përdorur këtë matricë ofron dokumenti "Qeverisja Demokratike e Shkollës" ([www.coe.int/edc](http://www.coe.int/edc)).



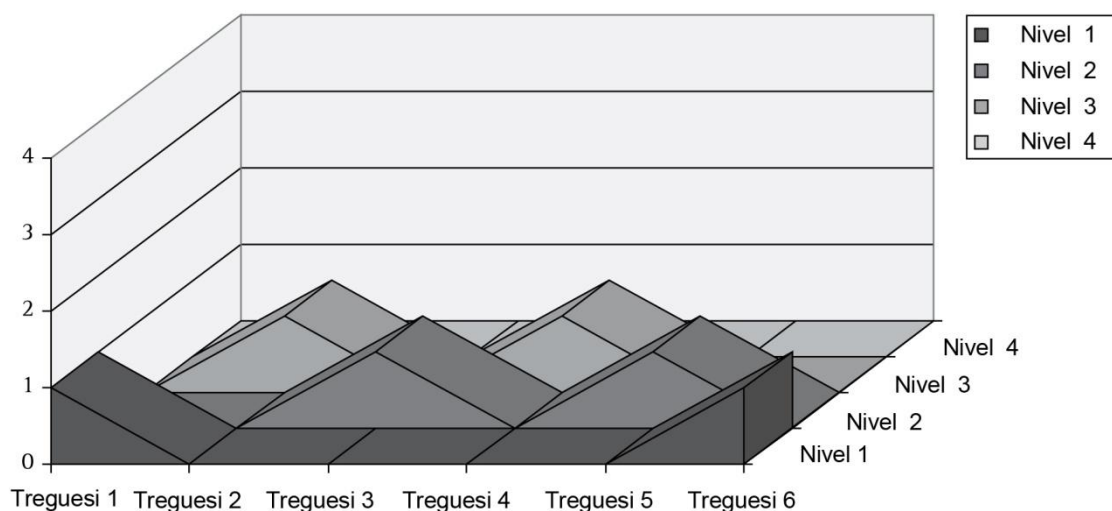
## Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollave

### Fletë pune 18: Si të analizojmë dhe interpretojmë rezultatet e vlerësimit të EQD/EDNJ

Ekzistojnë shumë mënyra për të analizuar, kategorizuar dhe interpretuar rezultatet e vlerësimit. Kur përdoret seti i treguesve të cilësisë për EQD/EDNJ, të sugjeruar në Fletën e Punës 12, një nga mënyrat më të efektshme dhe të lehta është që të fillohet me identifikimin e përparësive dhe dobësive në EQD/EDNJ. Këshilli i Evropës sugjeron përdorimin e një shkalle me katër nivele për këtë qëllim dhe në këtë mënyrë të bazohet çdo tregues sipas kësaj shkalle (Këshilli i Evropës, Qeverisja Demokratike e Shkollës, 2005, faqe 88.):

- Niveli 1 – dobësi të dukshme në shumicën ose të gjitha fushat;
- Niveli 2 – më shumë dobësi se pika të forta;
- Niveli 3 – shumë pika të forta se të dobëta;
- Niveli 4 – pika të forta në shumicën ose të gjitha fushat dhe nuk ka dobësi të rëndësishme.

Një mënyrë e mundshme për të paraqitur rezultatet nga një analizë e tillë është përdorimi i diagrameve, të cilat tregojnë arritjet e përgjithshme në EQD/EDNJ, duke renditur edhe treguesit e ndryshëm. Shembulli i mëposhtëm i një shkolle imagjinare tregon këtë



Kur përpiqeni të dilni në një përfundim, bëni kujdes që ai të mbulojë të katër fushat themelore (po aty, fq. 91):

- arritjet e shkollës në EQD/EDNJ në përgjithësi;
- gjëndja e shkollës për secilin tregues të cilësisë;
- aspektet më të suksesshme dhe më të dobëta të EQD/EDNJ në shkollë;
- pikat më kritike që mund të kërcënojnë zhvillimin e mëtejshëm të EQD/EDNJ në një shkollë.